

Duas allate similitudinis ostendit dissimilitudines : primam, vasa illa domesticæ suppellectilis nihil conferunt ut aurea sint et argentea, vel lignea aut testacea, sed à natura talia sunt. Vasa autem metaphorica, seu homines, ad id conferunt aliquid; talia non sunt à naturâ, sed à voluntate. Secundam, vasa aurea aut argentea nunquam sunt lignea aut lutea; nec vicissim ligna et testacea sunt argentea aut aurea. Contra verò homines sordidi, lutei, peccatores, possunt, Dei gratiâ, à suis sordibus expurgari; possunt per penitentiam à peccatorum maculis purificari et fieri vasa aurea, argentea, vasa ad honorificos usus accommodata. Vas erat ficile Paulus, sed evasit in aureum. Vas fuit aureum Judas, sed in ficile conversum fuit, D. Chrysostomus.

SI QUIS ENCO eorum sordidorum, se, Dei gratiâ, emundaverit ab istis, id est, sordibus, sive peccatorum, sive errorum. D. Chrysostomus vim facit in verbo emundaverit, id est, penitus purgaverit. Paulus, inquit, non simpliciter dicit, mundet, sed emundet, id est, penitus purget. Si quis ergo ab omnibus suis sordibus sese expurget,

ERIT VAS IN HONOREM, honestum;
SANCTIFICATEM; Dei gratiâ ornatam, et per hanc Deo consecratam;

ET UTILE DOMINO, id est, usibus Domini accommodum. AD OMNE OPUS... idoneum ad omne bonum opus, seu fiet divitiis bonitatis instrumentum ad quodcumque Deo placebit. Nota quòd hoc in loco purificatio, conversio, sanctificatio homini tribuitur. Si quis se emundaverit... Aliis in locis Deo tribuitur: reverâ utrique convenit; Deo, ut causâ principii; homini, ut causâ secundariâ. Hæc ergo loca non debent solidariè considerari, sed unum per aliud explicari; et nos Deus emundat, et nosipos, Dei gratiâ emundamus; et nos Deus convertit à peccato, et nos ab iniquitate discedimus. Hinc Deo dicimus: *Converte nos, Deus, etc.* Hinc et Deus dicit nobis: *Discedat ab iniquitate, etc.* *Convertimini ad me, ait Dominus exercituum, et convertat ad vos, Zachar. 1, 3.*

VERS. 22. — JUVENILIA AUTEM DESIDERIA FUGES. VERS. 15, monuit Timotheum ut se operarium Deo

Sanctificatem et utile Domino, ad omne opus bonum paratum. Sanctificatem Domino, quia expurgatum à sordibus vitiorum, et per hoc Deo consecratum. Utile autem Domino, usibus Domini sit accommodum. Videtur Christum intelligere. Is enim est Dominus ac herus hujus magnæ domus, cujus omnia vasa usibus ejus serviunt. Utiles per gratiam Dei nos ad omne opus bonum parantur.

VERS. 22. — JUVENILIA AUTEM DESIDERIA FUGES. Directè respexit Apostolus ad curiositatem, ambitionem et inanem gloriam quam juvenes ambiunt, præsertim docti, ut velint videri subiles, sapientes, cæterisque doctores, etc.; q. d.: Noli ut juvenis ambire sapientis et doctoris nomen, sed ambi vite integritatem, ac præsertim charitatem et pacem, ut in his excellas.

Secutare verò justitiam, fidem, charitatem et pacem cum iis qui invocant Dominum de corde puro. Tu virtutes istas sectare, cum iis qui sincerè Deum invocant.

VERS. 25. — Stultus autem, etc. Sine disciplinâ,

gratum exhibeat; ipsumque incepit docere modum quo talis evadat: *Sit inconfutibilis; rectè tractet verbum veritatis;* fugiat profanas vocum novitates, quas sectati Hymæneus et Philetus, aberraverunt, et quosdam subverterunt. Cætera, horum occasione, quasi per digressionem, dixit. Jam ad propositum redit, et pergit docere modum quo Timotheus Deo gratus evadat operarius. *Juvenilia desideria*, id est, juvenum fuge cupiditates, non corporeis tantum (erat enim maxime continens et abstemiis), sed et animi cupiditates, scilicet curiositatem, ambitionem, inanem gloriam, gloriolas, etc. Quasi, diceret: Noli, ut juvenis, ambire doctoris nomen;

SECTARE VERÒ JUSTITIAM... ambi incontinentiam vitæ, fidem in verbis, dilectionem erga omnes, concordiam cum omnibus, verè et sincerè christianis. Recordare duorum characterum, de quibus v. 19.

VERS. 25. — STULTUS AUTEM ET SINE DISCIPLINA; Græcè, *inruditas*, etc.; id est, questiones ineptas, frivolâs, et quæ ad veram sapientiam nihil pertinent, respue;

SCIENS QUIA GENEBAINT LITES, scis enim quia inde oriuntur lites et iurgia.

VERS. 24. — SERVUM AUTEM DOMINI NON OPORTET LITIGARE; Christianus autem, maxime verbi minister, servus Christi, ad eò patientis et pacifici, non debet rixari, verbis pugnare;

SED MANSUETUS ESSE AD OMNES; sed erga unumquemque mansuetus, paratus ad docendum patientem, malorumque tolerans, ut eos mansuetudine et patientiâ vincat.

VERS. 25. — CUM MODESTIA CORRIPIENTEM, Græcè, *erudentem*, eos qui resistunt veritati; Græcè, *contrapositos*; Syr. *Qui contendunt adversus ipsum*; id est, qui diversa sentiunt, et aliter affecti sunt quàm nos.

NEQUANDO; Syr. *significatio*. Utrumque significat *iniquitas*. Aliqui vertunt, an, id est, experiendo, tentando, si fortè per doctrinam fors adhibuit, Deus dignetur in eorum cordibus inspirare fidem et penitentiam.

VERS. 26. — ET RESPICIANT, sicut ad sanam mentem redeant, et evadant laqueos diaboli, à quo decepti, capti et irretiti sunt, AD VOLUNTATEM IPSIUS,

id est, ineruditas, insensatus, quæ scilicet nihil habent sensus, nihil ad veram disciplinam et sapientiam conferunt, quales sunt questiones fœles Juniorum de suis genealogiis. *Debit*, id est, rejice et respue. *Lites* non sunt alii quàm pugnae verborum.

VERS. 24. — *Servum autem Domini non oportet litigare*, debet esse aptum et paratum ad docendum. *Patientem*, intellige morum et infirmitatum proximam.

VERS. 25. — *Cum modestiâ corripientem eos qui resistunt veritati*; modeste corrigentem eos qui diversa sentiunt. Ita Ambrosius; q. d.: Episcopus et doctor leniter corripat eos qui sibi docti contradicunt.

Nequando Deus det illis penitentiam; si quando, vel, si fortè det is Deus penitentiam, ad cognoscendam veritatem. Penitentiam intellige de errore et infidelitate quæ detrahuntur.

VERS. 26. — *Et respiciant à diaboli laqueis*, etc. Homo, divine gratiæ auxilio perditus per peccatum,

id est, diaboli. Alii volunt, ad voluntatem Dei, id est, quamdiù voluerit Deus; idèquè modeste corripit, non quod vult ipse, sed quod diabolus vult, agit et operatur, inquit Chrysostomus. Sensus est illos veritatis adversarios à diabolo teneri captivos, ad Dei voluntatem, id est, quamdiù Deus voluerit; cujus vo-

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad præzin redigenda.

1º Omnis Ecclesiæ Dei minister assumat, velut sibi dictum, quod in primis septem versibus Apostolus Timotheo dicit: *Tu ergo, fili mi, confortare in gratiâ quæ est in Christo Jesu*, seu quæ tibi per Christum in ordinatione tuâ collata est; pro Evangelio patere fortiter, ut miles, v. 5; pugna legitime sicut athleta, v. 5; agrum Christi diligenter excole, sicut agricola, v. 6. Vide in commentario dicta et observations morales in v. 1, 2, 5, 4, 5, 6. Ibidem vide quòd hoc omnibus etiam Christianis suo modo convenit.

2º Ut hæc alacriter præstes, tria sæpè cogita: primum, Christi Domini à mortuis suscitati gloriam, *sedet ad dexteram majestatis*; secundum, S. Pauli, sanctorum apostolorum, sanctorum antistitum et Dei minorum exempla: *Fortes facti sunt in bello, vicerunt regna, adepti sunt repromissiones*; tertium, æternam gloriam Christi et sanctorum imitatoribus promissam.

Insculpe itaque menti tue hæc aureas, et æternæ memoriæ dignas sententiâs: *Si commortui sumus, et convivemus, v. 11; si sustinebimus, et conregnabimus; si negaverimus, et ille negabit nos, v. 12; si non credimus, ille fidelis permanet, negare se ipsum non potest, v. 15.* Vide in commentario dicta et observations morales in v. 11, 12, 15. Ibidem, v. 14, in observa-

CAPUT III.

- Hoc autem scito quòd in novissimis diebus instabunt tempora periculosa;
- Erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti;
- Sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate,
- Proditores, protervi, tumidi, et voluptatum amatores magis quàm Dei;
- Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita;
- Ex his enim sunt qui penetrant domos, et captivos ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducunt variis desideriis;
- Semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes.
- Quemadmodum autem Janes et Mambres resistunt Moysi, ita et hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.
- Sed ultra non proficiunt; insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et illorum fuit.
- Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem patientiam,

rigendi; si fortè Deus misereatur, et penitentiam inspiret, et vincula captivitatis frangat.

luntati nec diabolus resistere potest; idèquè cum modesti corripientes esse, si fortè Deus misereatur, et penitentiam illis inspiret, ac vinculum dura captivitatis solvat.

tionem morali, vide hæc eadem veritates ab omnibus Christianis seriò perpendendas, quia ab eis maxime pendet noster in Christianismo profectus.

3º A versibus 15, 16, 22, 25, 21, 25, Ecclesiæ Dei minister modum discat quo fiat bonus et Deo gratus operarius; quæ vitia fugere, quas virtutes sectari debeat. Notet speciatim, v. 15, tria monita omni concionatori necessaria.

4º A v. 17 agnoscam quantum malum sit hæresis, et quam perniciosum, cum D. Paulus tot modis et toties illius nobis horrorem incutiat.

Primum ad Timotheum cap. 4, v. 1, 2, hæresim descripsit, ut demoniorum doctrinam; cap. 6, v. 4, 5, depingit eam ut morbum pestiferum; ibidem hæreticos vocat homines mente et corde corruptos; hic autem, v. 17, hæreticum sermonem ac instar gangræne aut canceris serpere. Juxta mentem D. Pauli hæreticam hæresim, hæreticos fugiamus, cavemus ab hæreticorum colloquiis.

5º A v. 20 discamus non turbari ob aliquorum lapsus, sicut non turbamur si in magnâ domo aliqua vasa frangantur. A v. 21 discamus de nullius unquam peccatoris salutè desperare, quia potest per penitentiam emundari et reparari.

CHAPITRE III.

- Or, sachez que dans les derniers jours, il viendra des temps fâcheux;
- Car il y aura des hommes personnels, avares, glorieux, superbes, médisants, désoberissants à leurs pères et à leurs mères, ingrats, impies,
- Dénaturés, ennemis de la paix, calomnieux, intempérants, inhumains, sans affection pour les gens de bien,
- Traîtres, insolents, enflés d'orgueil, et plus amateurs de la volupté que de Dieu.
- Qui auront une apparence de piété, mais qui en ruineront la vérité et l'esprit. Fuyez donc ces personnes,
- Car de ce nombre sont ceux qui s'introduisent dans les maisons, et qui trahent après eux, comme captives, des femmes chargées de péchés, et possédées de diverses passions,
- Lesquelles apprennent toujours, et n'arrivent jamais jusqu'à la connaissance de la vérité.
- Car comme Jannes et Mambres résistèrent à Moïse, ceux-ci de même résistent à la vérité. Ce sont des hommes corrompus dans l'esprit, et pervers dans la foi.
- Mais le progrès qu'ils feront aura ses bornes, car leur folie sera comme de tout le monde, comme le fut alors celle de ces magiciens.
- Quant à vous, vous savez quelle est ma doctrine, quelle est ma manière de vie, quelle est la fin que je me propose, quelle est ma foi, ma tolérance, ma charité, et ma patience;

11. Persecutiones, passiones; quæ mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii et Lystris: quales persecutiones sustinui, et ex omnibus eripuit me Dominus.

12. Et omnes qui piè volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.

13. Mali autem homines et seductores proficiunt in pejus, errantes et in errorem mittentes.

14. Tu verò permans in his quæ didicisti et credita sunt tibi; piens et qui dixeris:

15. Et quia ab infantiæ sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem quæ est in Christo Jesu.

16. Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitiâ.

17. Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

¹ Prædicit falsos in novissimis temporibus exortituros doctores, quorum mores impius ad visum depingit, v. 1, 2, 3, 4, 5.

² Indicit Timotheo ut hos fugiat, quia jam aliqui tales existunt, qui domos alienas obrepunt, et mulierculas peccatis oneratas seducunt.

³ Hi Evangelio quidem contradicunt, sicut olim James et Mambres Moysi resistenterunt; at illorum, sicut horum, impostura brevi detegetur, 5, 6, 7, 8, 9.

ANALYSIS.

¹ Timotheum hortatur ut doctrinam retineat quam ab eo didicit, magistrique sui sequatur exemplum, et speciem patientiam in persecutionibus; omnes enim qui piè volunt vivere, persecutiones patientur, v. 10, 11, 12, 13, 14, 15.

² Ipsum excitat ad studium sacrae Scripturae, quæ utilis est ut perfectus sit homo Dei, et ad omne bonum opus apparatus.

PARAPHRASIS.

1. Ne mireris quod de Hymenæo et Phileto dixi; etenim scias velim quod posthæc, in diebus etiam proxima futuris, tempora erant ad salutem periculis plena.

2. Erunt enim homines sui solum amatores, avari, fastuosi, superbi, blasphemii, parentibus rebelles, ingrati, impii, et ad omne scelerum genus effusi.

3. Omnem naturalem affectum exuti, foedifragi, calumniatores, concupiscentiæ subditi, feri et inhumani, bonorum osores.

4. Proditores amicissimorum, petulantes, typho superbiæ tumidi, voluptatum longè amantiores quàm Dei; seu quorum deus venter est.

5. Larvam quidem pietatis et reverentiæ Dei præ se ferentes; veritatem verò pietatis operibus abnegantes, et hos aversare.

6. Jam enim sunt aliqui ex eis qui in alienas subrepunt domos, et falsis suis doctrinis, quasi laqueis captas mulierculas, ita sibi faciunt obnoxias, ut quasi captivas abducant quomocumque voluerint, peccatis oneratas, et variis circumactas concupiscentiis.

7. Semper discendi cupidas, sed quæ nunquam ad veritatis scientiam perveniunt.

8. Sicut autem magi James et Mambres divinae Moysi potestati resistenterunt, ita illi nunc evangelicæ resistunt veritati; homines mente et corde corrupti, et idè circa fidem errantes.

9. Sed diu non proficiunt in seductione hominum, quia brevi insipientia seu impostura eorum omnibus detegetur, ad ipsorum confusionem, sicut accidit Jani et Mambre.

11. Quelles ont été les persécutions et les afflictions qui me sont arrivées, comme celles d'Antioche, d'Icone et de Lystris, combien grandes ont été ces persécutions que j'ai souffertes; et comment le Seigneur m'a tiré de toutes.

12. Car tous ceux qui veulent vivre avec piété en Jésus-Christ seront persécutés.

13. Mais les hommes méchants et les imposteurs se fortifieront de plus en plus dans le mal, étant dans l'erreur, et y faisant tomber les autres.

14. Quant à vous, demeurez ferme dans les choses que vous avez apprises, et qui vous ont été confiées, sachant de qui vous les avez apprises;

15. Et considérant que vous avez été nourri dès votre enfance dans les lettres saintes, qui peuvent vous instruire pour le salut par la foi qui est en Jésus-Christ.

16. Toute écriture qui est inspirée de Dieu est utile pour instruire, pour reprendre, pour corriger, et pour conduire à la justice.

17. Afin que l'homme de Dieu soit parfait et disposé à toutes sortes de bonnes œuvres.

COMMENTARIA.

VERS. 1. — Hoc autem scito... His et sequentibus verbis continetur propheta quæ D. Paulus Timotheum et alios sub ejus nomine episcopos præmonet simul et præmonuit ad vitandos et refellendos hæreticorum errores; quasi diceret: Ne mireris quæ de Hymenæo et Phileto, supra, v. 17, dixi, quod à veritate exciderint, factique errorum magistri, quorundam fidem subverterint; etenim scire te volo, teque præmonere quod non longè absunt, sed instant tempora dura, acerba, difficilia, periculis plena, *χαρπὴ κολάσεως, pessima*, ait D. Chrysostomus, scilicet ob corruptos hominum mores; seu quia homines erunt mali, corrupti, pessimi, quales in sequentibus describuntur.

Per novissimos dies non intelligitur hic ultima tantum mundi, seu Antichristi tempora; sed etiam instantia, proxime et Timotheo adhuc vivente, futura, ut patet ex v. 5, ubi dicitur ei: *Et hos devota*. Totum itaque tempus, à Christo usque ad finem mundi, est tempus novissimum, juxta illud Joan. primæ 2, 18: *Filioli, hora novissima est*, id est, novissimum tempus, ultima ætas mundi; novissimus Ecclesiæ status; ultima lex et religio, cui nulla succedet alia.

VERS. 2. — *Et erunt*; Græc., *erunt enim*; itaque et est causalis conjunctio, significans idem ac quia; Romana non habent et.

Et erant homines seipso amantes, Græc., *sui amatores*, id est, sui tantum amatores, ait Ambrosius; idem ac *querentes quæ sua sunt*. *Φιλαρτες*, ille est qui se solum amat, ait Theophylactus. Et hæc est malorum radix, seipsum solum amare. Sicut ex charitate omne bonum, sic ex philautiâ, utpote charitati oppositâ, omne malum; nam charitas est lata, id est, sese dilatat et diffundit in Deum et proximum; philautia verò latitudinem ejus in arcum constringit et in urum tantummodò contrahit, scilicet in seipsum, Theophylactus post Chrysostomum. *Φιλαρτες* est quasi sui idololatra, omnia ad se refert, propter se facit, ad se, quasi ultimum finem, ordinat. Hinc omnis inordinatio.

Cupidi, Græc., *pecuniæ amatores*, id est, avari. Postquam radicem dixit, inferit speciatim ab eâ enatos ramos, quorum primus et maximus est avaritiæ, Theophylactus. Ab amore sui oritur amor divitiarum, tanquam mediæ et instrumenti generalis qui sibi satisfacere possit amor proprius, terrenisquæ frui deliciis. Omnibus exterioribus bonis abutitur ad sum commodum, suamque gloriam.

VERS. 4. — *Hoc autem scito*, etc., *in novissimis*, id est, in sequentibus, atque adeo jam incipientibus temporibus erunt periculosi dies. Novissima ergo tempora hic vocat ea quæ à suo tempore decursura et secutura erant usque ad finem mundi.

VERS. 2. — *Erunt homines seipso amantes*, id est, sui amantes, suæ gloriæ, lucris, commodis studentes. Amor sui omnium malorum est origo. *Cupidi*, id est, amantes pecuniarum, avari. *Elati*, id est, fastuosi, arrogantes, jactabundi. *Superbi, blasphemii, maledicti* seu contumeliosi. *Parentibus non obediētes, ingrati, acedeti*, id est, profani, nefarii, sive impii.

VERS. 3. — *Sine affectione*, sine visceribus compas-

ELATI, id est, fastuosi, jactabundi. Hæc elatio sine fastuosis est species superbiæ, quæ qui vult singulariter videri supra omnes, ait D. Thomas hic. Et hæc elatio est fetus amoris sui ipsius, fructusque divitiarum quibus abutitur amor proprius ad fastum, ad luxum, ad omnem vanitatem.

SEPEBI, omnes alias, præter elationem supradictam, intelligit superbiæ species; v. g., omnia sibi tanquam debita, arrogare; seipsum astinare, ceteros contemnere, dominatum ambire, subditi nolle. Et hic est naturalissimus philautiæ fetus.

BLASPHEMI, in Deum, ait D. Chrysostomus; qui enim contra homines sese offert, facili in Deum impius est, idem Chrysostomus et Theophylactus. Alii vertunt, *maledicti contumeliosi*. Vox Græcæ utrumque significat, sive in Deum, sive in homines blasphemum. Ordo tamen hic postulare videtur ut blasphemia in Deum intelligatur.

PARENTIUS..., intellige et suis superioribus, rebelles. Et hæc inobediētia sicut et præcedens blasphemia, sunt summæ superbiæ fractus.

INGRATI, erga Deum et parentes; hoc sequitur ex dictis. Sed nota quod ingrati cum impiis et sceleratis hic copulantur; hincque conjice ingratitudinis enormitatem.

SECELESTI, id est, nefarii, ad omne scelerum genus effusi, qui, nulli recti et sancti ratione habitâ, perpetrant fœda quæque. Syr. verit: *Impii, similes et Ambrosianus*. Sic amor sui per superbiam, impietatem, inobediētiæ et ingratitudinem devenit tandem ad irreligionem et ad atheismum.

VERS. 3. — *SINE AFFECTIONE*, qui omnem naturalem affectum excludit, nulloque tanguntur amoris affectu etiam erga proximos naturaliter claros, v. g., parentes, liberos, cognatos; quasi insensibiles et barbari. *SINE PACE*, foedifragi, perfidi, cum aliis pacificè vivere nescientes, sine fœdere. Potest etiam verbi, *implacabiles*, quique nulli reconciliantur unquam.

CRIMINATORES, Græc., *diaboli*, id est, calumniatores, seu qui proborum innocentiam suis vexant calumniis. Hoc diaboleum, hocque cædæzmonum est.

INCONTINENTES, id est, voluptuosi, gula, ventre, etc. Syr.: *Concupiscentiæ subditi*.

IMPIETES, id est, inhumani, feri, bestiarum more.

SINE BENEIGNITATE, Græc., *bonos non amantes*; Syr., *osores bonorum*. Theophylactus, *omnis boni hostes*.

VERS. 4. — *PRODITORES*, amicorum et sodalium.

SIENS, sine pietate. *Sine pace*, id est, sine fœdere, ubique peccata turbantes. *Criminatores*, id est, calumniatores. *Incontinentes*, id est, intemperantes, scilicet gulosi et luxuriosi. *Impietes*, inhumani et feri bestiarum more. *Sine benignitate*, q. d.: Non amici bonis, bonorum inimici, id est, non amantes bonos.

VERS. 4. — *Proditores*, amicitia desertores. *Proceri*, id est, levates et instabiles. *Tumidi*, id est, inflati præ superbiâ, qui sibi placent, et alios despiciunt.

ET VOLUPTATEM AMATORUM MAGIS QUAM DEI. Notat Theophyl. eos qui amant corporis voluptates, non posse affici Deo et rebus divinis. Voluptatem vicisse voluptas est maxima; nec ulla major est victoria quàm

PROTEVI, id est, præcipites, temerarii, petulantes, procaces.

TUMID, scilicet typho superbie, vanaque de se opinione inflati.

VOLUPTATUM AMATORES MAGIS... Necessariò hoc sequitur, ait Theophylactus; ubi enim est hujus mundi voluptatum amor, illic divinum desiderium non est. Hoc idem significat ac *quorum deus venter est*.

VERS. 5. — HABENTES SPECIEM, id est, larvam, imaginem similitudinem externam, reverentie Dei, cultus divini; reipsa autem, VIRTUTEM, id est, veritatem, factis ABNEGANTES.

Pietatem simulant quidem, sed reverà non habent; imò factis suis eam abnegasse videntur. Verbis affectant quod operè et moribus negant.

Observatio moralis.

Quis non horreat funestam hanc vitiorum concatenationem, ab amore sui, tanquam annulorum primo, exortam? Quis hunc igitur amorem sui, vitiorum omnium radicem, non exhorreat magis? Sicut à charitate, virtutum reginà, omne bonum omnisque virtus, sic à philautià, vitiorum radice, omne malum omnisque infelicitas. A charitate civitas Dei, à philautià civitas diaboli: etenim, ait D. August., civitas Dei incipit et constituitur ex amore Dei, et crescit ad odium sui ipsius: civitas verò diaboli incipit ab amore sui, et crescit usque ad odium Dei, per contemptum proximorum; Aug., initio lib. de Civitate Dei.

Deus charitas! Deus ignis consumens! Deus emulator! cor meum in tui charitate succedet, ut hoc tui amoris igne succensus, te diligam, meum ipsam odium habeam; te verè colam, me verè contemnam: et per hunc mei contemptum et odium, per tui amorem et cultum, fiam civitas et habitatio tua.

ET NOS DEVITA; Græc., *aversare*; Syr., *repelle à te*; quasi diceret: Tales jam existunt aliqui, quales descripsi; hos fuge, aversare, quin et adversare. His verbis omnes adhortatur, ut tales fugiant, ait D. Chrysostomus, ne corrumpant.

VERS. 6. — EX HIS ENIM SUNT QUI PENETRANT... Ex his quidam in alienas obrepunt domos, et suis lenociniis et falsis doctrinis, quasi laqueis, captas

ea quæ de cupiditatibus refertur. Qui enim hostem vicit, fortior fuit, sed altero; qui verò libidinem repressit, seipsum fortior fuit, ait Cyprianus.

VERS. 5. — HABENTES SPECIEM QUIDEM PIETATIS, virtutem autem eius abnegantes. Sensus est: Verbis et cultu præ se ferunt pietatem quam in veritate non habent, imò à quâ sunt usque adeò alieni, ut abnegasse eam et abjurasse videntur. Speciem pietatis, hoc est, formam et speciem religionis, ut videantur eius velle inducere reformationem, sequè vocent reformatam religionis, etc. Virtutem, id est, vim et rem, puta pietatem ipsam quam simulant, non habent, nec operibus ostendunt, sed abnegant, præfident se Christianos, cum sint et nequissimi opere, et sensu perversti, inquit Ambrosius.

Et hos devita, id est, aversare.

VERS. 6. — EX HIS ENIM SUNT QUI PENETRANT (in eis, sabbent et irrepunt) domos. Notatur eorum impuden-

mulierculas, sic obnoxias sibi faciunt, ut velut captivas abducant quòcumque voluerint.

Nota MULIERCULAS, ut indicet non omnes mulieres, sed leviores tantum et inconstantes.

ONERATAS PECCATIS; Syr., *obruatas peccatis*, id est, magno peccatorum numero prægravatas, sive ab ipsis earum magistris, qui eas suis erroribus corrumperunt; patet enim ex Epistolâ ad Titum, quòd doctrinis falsis domos subvertiebant, cap. 1, v. 11; sive à semetipsis, quæ Christum professe, vitam egerunt non christianam, sed paganam et carnalem.

QUE DICUNTUR... Græc., *actas*, DESIDERIIS VARIIS, id est, variis circumactas concupiscentiis, aguntur tanquam bruta, ait Theophylactus. His in verbis nota duo: primum, cum D. Hieronymo, quòd per mulieres propagari cœperunt omnes hæreses; Epist. ad Ctesiphon., tom. 2. Citatur à Cornelio à Lapide. Secundum, cum Theophylacto, quòd mulierum sint decipi, at præsertim, si peccatis sint oneratae. Qui enim nullus sibi boni conscius est, pravus doctoribus citò obtemperat, ait Theophylactus.

VERS. 7. — SEMPER DISCENTES... Patet ex Græco quòd de mulieribus id dicitur: semper discendi cupidas, seu quæ semper fingunt se velle instrui, et salutis viam ad dicere, sed quæ nunquam ad veritatis scientiam perveniunt: quia nimirum peccatis obrute, et variis cupiditatibus acta, hinc illarum mens excæcata est, ait Theophylactus. Addi potest, et quia falsarios et erroneos consulunt.

VERS. 8. — QUOMODUM AUTEM JANNES... Solet cum frumento nasci lolium. Adversarios semper habuerunt prædicatores veritatis. Quid Moysè in pietate illustrius? et tamen ille habuit viros prædicatorum, qui veritati apertè repugnabant, Theodoretus.

JANNES ET MAMBRES, duo præcipui magorum Pharaonis, qui in Exodo, cap. 7, v. 11, narrantur restitisse Moysi, et cum eo certasse in portentis edendis. D. Paulus eorum nomina didicit vel ex traditione, vel ex revelatione; nulli enim in Scripturâ nominantur.

HOMINES MENTE CORRUPTI, id est, qui mentis iudicium vitiosis affectibus corruptum habent. Hinc circa

tia, qui callidè sese insinuant et ingerunt in alienas familias, ventris causâ. Et captivos ducunt mulierculas, id est, doctrinis suis faciunt eas sibi tam obnoxias, ut velut captivas quolibet ducere videantur.

Oneratas peccatis, hoc est, magno peccatorum æervo gravatas ac depressas. Que ducuntur variis desiderii, oneratas, id est, accumulatas et cumulo peccatorum obrutas, quæ quasi bruta aguntur variis desiderii curiositatis, novitatis, gloriæ, deliciarum, ornatus, luxuriæ.

VERS. 7. — SEMPER DISCENTES, etc., id est, pervenire valentes, quia hoc denique discabant quòd docebantur, magistri verò earum non vera docebant, sed falsa, superstitiosa et impia. Quare ipse corum discipulo non veritatem haurebant, sed errores.

VERS. 8. — QUOMODUM AUTEM JANNES ET MAMBRES RESISTERUNT MOYSI, ita et hi resistunt veritati. Nota, hæc sunt nomina duorum magorum Pharaonis, qui

fidem errant. Ex primo, secundum; ex cordis corruptione, fidei naufragium. Mens incorrupta fidem admittit, corrupta verò respuit, ait Theophylactus.

VERS. 9. — SED ULTRA NON PROFICIENT... Græc. *Non proficient amplius*, id est, diu non proficient in seductione hominum, seu non multos decipient amplius, quia brevi illorum insipientia et impostura detegatur et in confusionem adducentur, sicut accidit Jaani et Mambre. Impostura ad tempus; veritas autem in æternum stat.

VERS. 10. — TU AUTEM ASSECUTUS ES... Hæreticorum erroribus et pravis moribus suam opponit doctrinam et vitam, quas sequatur Timotheus; quæsi diceret: Tales quidem sunt illi; nos verò, ut planè nôsti, tales non sumus; apud me non fuisti tantum, sed et longo tempore permansisti. Hinc *assecutus es MEAM DOCTRINAM*, seu quam prædico;

INSTITUTIONEM, meam vivendi rationem, mores meos; puri sunt, sine lucro, sine avaritiâ;

PROPOSITUM, id est, scopum et finem quem mihi in predicatione et in omnibus meis propono, scilicet gloriam Dei et salutem proximi:

FIDEM, id est, sinceritatem et constantiam fidei mee;

LONGANIMITATEM, id est, lenitatem, tum erga persecutores, fidei hostes; tum erga fratres, in eorum ferendis infirmitatibus;

DILECTIONEM, erga omnes.

PATIENTIAM, in adversis quibuscumque. Apostolicas virtutes, discipulum suis Paulus docet exemplis. Et tu, vir apostolicus, eas, cum Timotheo discas à Paulo doctrinæ sanitate, vide sanietatem, intentionum puritatem, fidei firmitatem, infirmorum tolerantiam, erga omnes indefectibilem charitatem, in omnibus malis invictam patientiam.

VERS. 11. — PERSECUTIONES, PASSIONES... id est, vidisti persecutiones et ærumnas quas pertulisti.

QUALIA MIHI FACTA SUNT ANTIOCHIE, in Pisidia. Vide Act. 13, v. 45 et 50, ubi vi eiecit Paulus.

ICONI. Vide Act. 14, v. 2, 4, 5, 6, ubi facta est conspiratio ut Paulum lapidarent.

LYSTRA. Vide Act. 14, v. 18; ibi reverà Paulus lapidatus est, et mortuus reputatus.

in Exodo narrantur Moysi restitisse, et cum eo in miraculis et portentis edendis certasse.

Homines corrupti mente, id est, qui mentis iudicium vitiosis affectibus corruptum habent ac depravatum. Reprobi circa fidem, ut nimirum fidem pariter abjicerent, reprobarent, corrumperent, ferentem hæretici, imò hæresiarche.

VERS. 9. — SED ULTRA NON PROFICIENT, in suâ videlicet hypocrisis et fictâ pietatis specie ac larvâ, quia ea detegatur, depræhendatur et prodatur eorum fraus et falsitas.

Insipientia, id est, amentia, enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et illorum fuit, scilicet magorum Jannæ et Mambre. Omnis error non diu consistit, quia tandem ejus fallacia et falsitas pateat, et instar funi evanescat.

VERS. 10. — TU AUTEM ASSECUTUS ES MEAM DOCTRINAM, institutionem, propositum, id est, ita mihi fuisti perpetuus comes et actionum socius, ut omnia mea tibi perspecta sint; ac prout in me habes quod sequa-

QUALIS PERSECUTIONES SUSTINUI, id est, vidisti has et alias non minis graves persecutiones, quas pro Christo pertulisti. Seis qualiter eas toleraverim. Timotheum Paulus docet exemplo suo christianam patientiam modum.

ET EX OMNIBUS ERIPUIT... id est, Dei potentia liberatus sum. Discipulum suum audienter reddidit, et eum fiduciam docet in Deum. Hæc omnia etiam tua, sicut et Timothei, sint doctrina.

VERS. 12. — ET OMNES QUI PË; Syr., *cum timore Dei*, id est, ut quid de me loquor? hoc mihi singulare non est, sed commune omnibus Deum piè et religiose colentibus.

IN CURSU JESU, id est, juxta Christi præscriptum. Omnes, ut plurimum, persecutionem, dolores et ærumnas patientur, seu ab infidelibus et hæreticis, seu ab invidis et malis, quibus displicet virtus; aliquando ab amicis et à cognatis; aliquando ab ipso Deo, ita ordinante ut tenet et virtutem perficiat; à demone, ait Theodoretus; communis enim hostis, vel per homines cum hominibus, vel per proprias cogitationes cum eis bellum gerit. Idem Theodoretus. Tentatio est vita hominis, ait Job;

at speciatim Christiani vita, quia participatio passionum et opprobriorum Christi, in cuius morte baptizatus seu regeneratus est. Hoc ipse Christus suis prædixit discipulis. Non est discipulus super magistrum, si me persecuti sunt, et vos persecutur, Matth. 10, 24; Joan. 15, 20. Nefas est pugilem Dei vacare deliciis, etc.; aliud est quietis tempus, hoc ærumnis et sudoribus est deputatum, D. Chrysostomus. Christus ipse prior pro te passus est, cur ergo pati non vis, si vis Christum sequi? ait D. Athanasius? Qui angustum iter ingrediatur, necessariò premitur, ait Theophylactus. Christianismus autem est arcta via, quæ ducit ad vitam. Hinc necessarium ut Christianus patiatur, vel ab aliis, vel à semetipso, per sui abnegationem.

VERS. 13. — MALI AUTEM HOMINES, id est, homines vitis dediti, in seipsis mali.

ET SEDUCTORES, id est, subdoli impostores, seu aliorum seductores.

ris et imitandum sumas. Nôsti quæ mea fuerit doctrina, quam integra et sincera. Nôsti meam institutionem, id est, vivendi modum ac rationem. Nôsti etiam propositum meum, id est, finem et scopum quem mihi meque evangelizationi proposui, scilicet ut Christi fidem et gloriam toto orbe per omnes gentes propagarem.

Fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam. Nôsti insuper, inquit, fidem meam, id est, animi constantiam ac fiduciam in rebus ægendis. Item longanimitatem seu lenitatem erga persecutores et veritatis adversarios. Dilectionem erga quoscumque. Patientiam in tolerandis adversis.

VERS. 11, 12. — Persecutiones, passionem...; et omnes, qui piè volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur, ab hominibus sive christianis, cognatis et amicis, sive ab infidelibus et hæreticis, sive ab invidis aliquæ perveris et improbis. Piè vivunt in Christo, qui Deo servant in fide Christi.

VERS. 13. — Mali autem homines et seductores, etc.,

PROFICIENT IN PEJUS. Syrus : *Addet ad malitiam tuam, errantes, inducentesque in errorem*; Græc., *seducti et seducetes*. Proficiunt ergo duplitem, in pejus errando, et magis seducendo. Ideo duplicis pœnæ rei, et quod ipsi non acquieverint veritati, et quod alios a veritate abstraxerint et in errorem miserint.

Hic versus non contradicit versiculo 9, ubi dictum est : *Ultra non proficiunt* : nec enim de hisdem personis agitur in hoc et illo versu. Vers. 9 agitur de quibusdam qui tunc erant, et qui per suam hypocrisis alios decipiebant ; sed quorum impostura brevi erat detegenda, sicut magorum Jannis et Mambrae impostura per Moysen fuit detecta. Hic autem agit de malis in genere, sicut in v. 12 agit de bonis in genere ; quasi diceret : Pii patienter persecutiones, mali autem sunt in otio et quiete, et libere proficiunt in impietate sua, ait Chrysostomus. Revera tamen non proficiunt diu, quia, ut dictum est, impostura tantum ad tempus, veritas vero stabit in æternum.

VERS. 14. — *Tu vero permansere*, id est, te vero nulla vis tentationis à sancto proposito dimoveat ; sed constanter permansere in his credendis et prædicandis, etc. Vide paraphrasim.

SCIENS A QUO DICERENS.

Duas allegat causas ob quas Timotheus fidelis permaneat : primam ab auctoritate magistri ductam : *Sciens a quo didicisti*, id est, memor esto à quo magistro ea didicisti, scilicet ab Apostolo, quem Christus ipse docuit in celo. Itaque quasi ab ipso Christo Jesu glorioso, et in caelis regnante eductus es. Hujus et nos honoris cum Timotheo participes sumus, si D. Pauli doctrinam suscipiamus et sequamur.

VERS. 15. — *Et quia ab infantia*; Græc., *à pueris*; Syr., *à pueritia tua*. Secundam à diuturnitate educationis in christianâ religione ; non enim nuper aut à paucis diebus, sed ab infantia eductus es. Sacras Scripturas, curante plâ matre tuâ Eunice, et avi Loide, cap. 1.

QUE TE POSSUNT INSTRUERE; Græc., *sapientem reddere*, id est, doctum efficere ad salutem.

PER FIDEM QUE EST IN CHRISTO JESU, id est, per fidem in christum, quem docent et ad quem ducunt. *Finis enim legis Christus*. D. Paulus jamjam moriturus discipulum suum ad sacras mittit Scripturas, quibus sapientior evadat ; quasi diceret, ait D. Chrysostomus : *Jam delibet*, ad martyrium accingor ; at loco mei sacras habes Scripturas, quæ te

id est, in errorem seducentes, et errore seducti. Ita duplici nomine pœnas dabant, et quod ipsi non acquieverint veritati, et quod alios ab eâ retraxerunt.

VERS. 14. — *Tu vero permansere in his que didicisti*, etc. *Cœditis*, id est, commissa sunt tibi quasi episcopo conservanda et promulganda.

VERS. 15. — *Et quia, etc., per fidem quæ est in Christo Jesu*, id est, per fidem quæ in Christum creditur, q. d. : Sacrae Litteræ instruant te ad salutem hoc ipso quo docent credendum esse in Christum, et per fidem Christi, ejusque sacramenta et præcepta à Christo, et ad id institute nos justitiam et salutem consequi debere.

possunt instruere. Si autem Timotheo, sancto Spiritu pleno, ista scribit, quanto magis nobis dicta putare debemus ! Idem D. Chrysostomus. Hæc ergo tanquam nobis dicta suscipiamus.

VERS. 16. — **OMNIS SCRIPTURA DIVINITUS INSPIRATA UTILIS EST...** Græc. : *Omnis scriptura divinitus inspirata et utilis est*. Vis tacita in xxi, et, ait Erasmus : scilicet Scriptura est divinitus inspirata, et eadem est utilis, etc. Itaque duo dicit Apostolus : primum, quod Scriptura sit à sancto Spiritu inspirata ; secundum, quod sit utilis, etc.

AD DOCENDUM; Græc. et Syr., *ad doctrinam*, id est, ad docendum veritatem fidei, eam ignorantes.

AD ARGUENDUM; Græc., *ad redargutionem*; Syr., *ad correctionem*, id est, ad redarguendos errores eorum qui veritatem fidei impugnant, eosque falsitatis convincendum.

AD CORRIPIENDUM; Græc., *ad correctionem*; Syrus, *ad directionem*, id est, ad corrigendam morum corruptelam, seu, ut ait Ambrosianus, ad redintegrationem, quæ scilicet fideles à christianâ vitâ aberrantes corriguntur, et pristina sanctitati restituantur.

AD ERUDIENDUM IN JUSTITIA; Græc., *ad eruditionem quæ in justitia*; Syrus similis modo, id est :

AD ERUDIENDUM, seu quæ erudias alios ad omnem vitæ sanctimoniam. Quatuor sunt præcipua doctoris evangelici officia : primum, docere veritatem fidei ; secundum, retellere errores fidei contrarios ; tertium, admonitionibus et correptionibus depravatos mores redintegrare ; quartum, instiuere ad justitiam, seu ad vitæ sanctimoniam. Ad hæc quatuor utilis est Scriptura.

VERS. 17. — **UT PERFECTUS SIT HOMO DEI**, id est, ita ut per illius studium pericetus sit homo Dei, id est, episcopus, propheta, doctor, apostolicus homo.

AD OMNE OPUS BONUM INSTRUCTUS, id est, apparatus ad quatuor supra dicta doctoris evangelici munia.

Observationes dogmaticæ et morales.

Utilis igitur est sacra Scriptura viro Dei, seu episcopo, seu doctori evangelico, ad omnem officii sui partem implendam ; imò illi necessaria est ; non enim sine illâ perfici potest, ait D. Chrysostomus. Non ideò omni prorsus Christiano necessaria nec utilis ; Ecclesie judicio relinquatur, quibus personis

VERS. 16. — *Omnis scriptura divinitus inspirata*, etc. S. Spiritus utilis est, ad docendum scilicet, sanam doctrinam ; ad arguendum hereticos ; ad corripendum, id est, ad correctionem. *Ad erudiendum in justitia*, id est, ad omnem morum honestatem, sanctimoniam, et perfectionem.

VERS. 17. — *Ut perfectus sit homo Dei*, etc. Sentit Apostolus hominem Dei, id est, episcopum, studio Scripturæ sacre id consequi, ut ad omne opus bonum, id est, ad omnem partem officii sui probè comparatus sit atque instructus. *Instructus*, id est, adornatus, compositus, apparatus. Innuit Apostolus, ut recte notavit Chrysostomus, neminem sine Scripturâ

utilis sit sacra Scriptura. Nec ideò sola viro Dei sufficit : nam, cap. 2, v. 2, jubet apostolus traditiones vivæ voce acceptas teneri. Nec etiam ideò sola sufficit ad omnem circa fidei mysteria aut circa Scripturas ipsas difficultatem solvendam. Hic itaque locus nec traditionibus officit, nec tollit necessitatem judicis infallibilis in controversiis agnoscendi ; sed ex eo benè colligi potest quomodo legenda sit Scriptura : primò, ut salutis liber aspicienda ; secundò, aperienda ut in eâ de nostris instruantur officii ; tertio, cum file legenda, et in eâ per fidem Jesus Christus Salvator quaerendus, ut in eo crescamus, et ipse crescat in nobis usque in virum perfectum, per fidem vivam, spem firmam, charitatem operantem.

Porro circa divinam Scripturarum inspirationem non omnes omninò conveniunt auctores : aliqui, inter quos Estius, Fromondus, etc., putant omnem sacram Scripturam sic à Spiritu sancto dictante conscriptam esse, ut non solum sententiæ, sed et verba singula et verborum ordo et tota dispositio sit à Deo, tanquam per semetipsum loquente ; alii, inter quos Cornelius à Lapide, putant non eodem posse esse perfectum in fide et vitâ christianâ ac divinâ. Ad hæc enim utilitate et usum à Deo data est Scriptura. S. Paulus in omni re et tentatione S. Scri-

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad præxim redigenda.

1º Omnis, non modò Dei minister, sed et omnis Christianus, suæ salutis amator studiosus, attendat seriò ad funestam vitiorum concatenationem, primis quinque versibus expressam : et statim in se reflexus, examinet num et amor proprius, omnium vitiorum radix, simile quid in semetipso non produxerit ; num seipsum amans, cupidus, elatus, superbus, etc. Etenim de nostro seculo justius, ut puto, quam Theodoretus de suo, dicere possumus : Existimo prædictum esse hoc tempus ; his enim malis vita nostra plena est, et pietatis speciem præ nobis ferentes, improbitatis simulacrum per opera construimus. Pro Dei amatoribus pecunie amatores evasimus, et animi perturbationum ac vitiorum servitium amplectimur, ac reliqua, ut solem dicam, in nobis videre licet, quæ prædixit divinus Apostolus. Hucusque Theodoretus. Ne sit ita

CAPUT IV.

1. Testificor coram Deo et Jesu Christo qui judicaturus est vivos et mortuos, per adventum ipsius et regnum ejus ;
2. Prædica verbum ; insta opportune, importune ; argue, obsecra, increpa in omni patientiâ et doctrinâ.
3. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaccervabunt sibi magistros, prurientes auribus ;
4. Et à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

modo Spiritum sanctum dictantes omnes sacras litteras : Nam legem, inquit Cornelius, et prophetias, ad verbum dictavit et revelavit Moysi et prophetis historicis verò et morales exhortationes quas antea vel visus, auditu, vel lectione, vel meditatione didicerant ipsi scriptores hagiographi, non fuit necesse inspirari aut dictari à Spiritu sancto, utpote cum eas scirent et callerent, etc. Dicitur tamen Spiritus sanctus eas dicitasse, primò, quia scribentibus astitit, ne vel in puncto aberrarent à veritate ; secundò, quia eos excitavit et suggestit ut hæc potius scriberent quam illa. Conceptum quidem et memoriam eorum que sciebant non eis ingessit Spiritus sanctus ; sed inspiravit ut hunc potius quam illum conceptum scriberent. Tertio, quia omnes eorum conceptus et sententias ordinavit, digessit et direxit Spiritus sanctus, v. g., ut hæc sententiam primo, illam secundo, aliam tertio loco, etc., collocarent, et scripto consignarent. Hanc opinionem auctor Historie criticæ novi Testamenti tribus capitibus 23, 24 et 25, examinat, explicat et tuetur contra doctores Lovanienses et Duacenses.

putrà se armabat, et ad perfectionem instrucebat, teste S. Hieronymo in ejus Epistaphio.

de nobis in posterum ; charitati, virtutum reginæ, studeamus ; philantropiæ, omnium vitiorum radicis, extirpandæ, continuum laborem impendamus. Vide dicta versibus 1, 2, 3, 4, 5.

2º Ab Apostolo vir ecclesiasticus discat virtutes apostolicas, v. 10, doctrine sanitatem, vitæ sanctitatem, intentionum puritatem, etc. Vide ibi dicta.

3º Omnis verè pius apostolice recordetur apophthegmatis : *Omnis qui piè voluit*, etc., v. 12, hujusque memor, generosè patiatur pro Christo.

4º A v. 16 vir ecclesiasticus discat quatuor doctoris evangelici munia. Ibidem, et à v. 17, discat ad hæc sacram Scripturam sibi utilem esse et necessariam. Videat et ibi quomodo legenda sit hæc sacra Scriptura.

CHAPITRE IV.

1. Je vous conjure donc devant Dieu, et devant Jésus-Christ, qui jugera les vivants et les morts dans son avènement et dans l'établissement de son règne,
2. D'annoncer la parole. Pressez les hommes à temps et à contre-temps ; raprochez, suppliez, menacez, sans vous lasser jamais de les tolérer et de les instruire.
3. Car il viendra un temps où les hommes ne pourront plus souffrir la saine doctrine ; au contraire, ayant une extrême démangeoison d'entendre ce qu'ils flattent, ils auront recours à une foule de docteurs, propres à satisfaire leurs desirs ;
4. Et fermant l'oreille à la vérité, ils Pourront à des fables.

5. Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac evangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto.

6. Ego enim jam delibor, et tempus resolutionis mee instat.

7. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.

8. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ; quam reddet mihi Dominus in illâ die justus judex; non solum autem mihi, sed et iis qui diligunt adventum ejus. Festina ad me venire citò.

9. Demas enim me reliquit, diligens hoc seculum, et abiit Thessalonicam;

10. Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

11. Lucas est mecum solus. Marcum assume, et adde tecum, est enim mihi utilis in ministerium.

12. Tychicum autem misi Ephesum.

13. Ponulam quem reliquit Troade apud Carpum, veniens affer tecum, et libros, maxime autem membranas.

14. Alexander ærarius multa mala mihi ostendit; reddet illi Dominus secundum opera ejus:

15. Quem et tu devia, valde enim restitit verbis nostris.

16. In primâ meâ defensione nemo mihi affuit; sed omnes me dereliquerunt; non illis imputetur.

17. Dominus autem mihi assistit et confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, et audiant omnes gentes; et liberatus sum de ore leonis.

18. Liberavit me Dominus ab omni opere malo, et salvum faciet in regnum suum cœlestè; cui gloria in secula seculorum. Amen.

19. Saluta Priscam et Aquilam, et Onesiphori domum.

20. Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliquit infirmum Mileti.

21. Festina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, et Pudens, et Linus, et Claudia, et fratres omnes.

22. Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

ANALYSIS.

1° *Timotheum obtestatur ad assiduam omnium pastoralium functionum adimpletionem, ut præveniat tempora mala, brevi futura, in quibus ipsi Christiani, ob morum corruptelam et mentis prariginem, à veritate suas avertent aures, ad fabulas declinabunt, v. 1, 2, 3, 4, 5.*

2° *Mortem sibi instare prædicat; ut autem Timotheum de eâ soletur, simul et ad sui imitationem exci-*

PARAPHRASIS.

1. Obtestor te coram Deo Patre, et Jesu Christo Filio ejus, qui potestate à Patre acceptâ, judicabit omnes, tum eos quos in tempore judicii reperiet vivos; tum eos qui fuerint præmortui; omnes judicabit, inquam, cum apparebit in gloriâ et majestate, ut mundi monarcha.

2. Te obtestor igitur ut prædices verbum Dei, huicque operi instes cum sedulitate, tempestivè, intem-

3. Mais pour vous, veillez continuellement, souffrez constamment toutes sortes de travaux; faites la charge d'un évangéliste, remplissez tous les devoirs de votre ministère. Soyez sobre.

6. Car pour moi, je suis comme une victime qui a déjà reçu l'aspersion pour être sacrifiée; et le temps de ma mort s'approche.

7. J'ai bien combattu, j'ai achevé ma course; j'ai gardé la foi.

8. Au reste, la couronne de justice m'est réservée, couronne que le Seigneur, comme un juste juge, me rendra en ce grand jour; et non seulement à moi, mais encore à tous ceux qui aiment son avènement. Hâtez-vous de venir me trouver au plus tôt;

9. Car Demas m'a abandonné, s'étant laissé emporter à l'amour du siècle; et il s'en est allé à Thessalonique;

10. Crescent en Galatie; Tite en Dalmatie.

11. Luc est seul avec moi. Prenez Marc avec vous et l'amenez, car il peut beaucoup me servir pour le ministère de l'Évangile.

12. J'ai aussi envoyé Tychique à Ephèse.

13. Apportez-moi en venant le manteau que j'ai laissé à Troade chez Carpus, et mes livres, et surtout mes papiers.

14. Alexandre l'ouvrier en cuire, m'a fait beaucoup de mal; le Seigneur lui rendra selon ses œuvres.

15. Gardez-vous de lui, parce qu'il a fortement combattu la doctrine que nous enseignons.

16. La première fois que j'ai défendu ma cause, personne ne m'a assisté; mais tous m'ont abandonné. Je prie Dieu de ne le leur point imputer.

17. Mais le Seigneur m'a assisté et m'a fortifié, afin que j'achevasse la prédication de l'Évangile, et que toutes les nations l'entendissent; et j'ai été délivré de la gueule de lion.

18. Le Seigneur me délivrera de toute action mauvaise, et me sauvera, et me conduira dans son royaume cœlestè. À lui soit gloire dans les siècles des siècles. Amen.

19. Saluez Prisque et Aquilas, et la famille d'Onésiphore.

20. Eraste est demeuré à Corinthe. J'ai laissé Trophime malade à Milete.

21. Hâtez-vous de venir avant l'hiver. Eubule, Pudens, Lin, Claudie, et tous les frères vous saluent.

22. Que le Seigneur Jésus-Christ soit avec votre esprit. La grâce soit avec vous. Amen.

1. Obtestor te, inquit, certamen certavi, etc.; reposita est mihi corona justitiæ, et eis qui diligunt adventum Domini, v. 6, 7, 8, 9.

2° *Rogat ut ad se citò veniat, quia ferè solus, v. 10, 11, etc. In primâ suâ defensione ab omnibus derelictus; sed Dominus adfuit illi, v. 16, 17.*

3° *Concludit salutationibus.*

1. Obtestor te, docendo, arguendo, obsecrando, increpando; idque omne cum omnimodâ patientiâ, et doctrinâ sanâ.

2. Non sine causâ te sic adjuro, charissime fili; etenim tempus brevi futurum inspicio, in quo fideles ipsi sanam Evangelii doctrinam non ferent; sed velut onus grave et importabile rejicient; et juxta corrupta cordis sui desideria adsciscant sibi et multiplicabunt

magistros suis placitis benevolos; idque quia ipsi pruriunt auribus, seu quia nova, placenta et mollia cupiunt audire.

4. Hinc aures avertent ab evangelicâ veritate, ad fabulas autem convertent.

5. Ut his imminentiis malis tu te opponas, vigila continuè, labora assiduè, malaque patere; fac quod officium est evangelistæ, ministerium tuum fideliter adimple, nihilque omitte; propterea sobrius esto.

6. Eò instantiis tuo debes officio incumbere, quò brevi nullum à me auxilium habebis; ego enim jam præparor ad mortem ut victima, instatque mortis mee tempus.

7. Si amas, non propterea creberis; sed congangetis; quippe præclarum pro Christi fide certamen certavi, cursum feliciter consummavi, fidem servavi.

8. De cætero à Deo reposita est et asservatur mihi jam penè victori corona quam justè merui, et quam Dominus Jesus Christus, ut justus Judex, mihi reddet in illâ die; et mihi non solum, sed et iis omnibus qui diligunt et optant gloriosum illius adventum.

9. Festina ad me citò venire Romam; Demas enim me reliquit; et amore seculi victus, abiit Thessalonicam.

10. Crescens à me missus abiit in Galatiam seu Galiam; Titus in Dalmatiam.

11. Lucas solus mecum manet; Marcum Joannem assume, et adde ad me; est enim mihi in Evangelii ministerium utilis.

12. Tychicum misi Ephesum, ut tuas suppleat vias.

13. Pallium quod Troade, apud Carpum reliquit,

COMMENTARIA.

VERS. 1. — TESTIFICOR... In fine præcedentis capituli indicavit quatuor præcipuas episcopalis officii partes, ad quas ritè peragendas sacram Scripturam asseravit illum esse. Nunc majori quâ potest officii Timotheum hortatur ad has omnes muneris sui partes perfectè complectendas. Et propterea tremendo cum juramento obtestatur. *Testificor*, id est, rogo, obtestor et adjuro te, coram Deo, Patre scilicet; Deus enim hic sumitur personaliter, ut patet ex eo quod additur:

ET JESU CHRISTO, FILIO EIUS, id est, coram testibus eò magis à te reverendis et metuendis, quò tuæ vel fidelitatis vel negligentie judices erunt et vindices; quippo

QUI JUDICATUS ERIT, id est, qui Jesus Christus, potestate sibi à Patre traditâ, omnes judicabit mortales, sive vivos, id est, eos qui tempore judicii reperientur vivi; qui tamen ante judicium mortem subibunt, vite statim restituendi; vide primam ad Thess., cap. 4, v. 15 et 16; sive præmortui, id est, eos qui præmortui reperientur quidem, sed qui tunc fient redivivi. Vide ibidem.

PER ADVENTUM EIUS ET REGNUM EIUS; Græc.: *Deo*

VERS. 1. — *Testificor coram Deo et Jesu Christo, etc.* Vires intelligit ad litteram, homines scilicet, qui in die

veniens tecum affer, et libros, et maxime scripta mea.

14. Alexander, faber ærarius, multa mala mihi intulit; reddet illi Dominus secundum opera ejus.

15. Tu tibi ab illo cave, ne scilicet quid simile tibi faciat; valde enim restitit nostræ prædicationi.

16. Cùm in his secundis vinculis causam meam ante Nerone primò dixi, nemo familiarium mihi adfuit; sed omnes ferè me dereliquerunt, Nerone extinsecantes; hoc non illis imputetur ad peccatum, sed ignoscatur Deus.

17. Dominus autem mihi fuit auxilio, mihique fiduciam et animum dedit ad mei defensionem (id ego non merui); sed ut per me impleatur Evangelii prædicatio, camque omnes gentes audiant, ideò liberatus sum ex ore leonis.

18. Sicut à corporali leone liberavit, spero quòd et à spiritali leone, peccato scilicet, liberabit, et quòd servabit me in regnum suum, quod est in cœlis; cui sit gloria in secula seculorum.

19. Saluta meo nomine Priscam et Aquilam, et Onesiphori familiam.

20. Erastus Corinthi remansit, quibusdam negotus retentus; Trophimum autem infirmum reliquit Mileti.

21. Festina ad me venire ante hiemem. Salutant te Eubulus et Pudens, et Linus, et Claudia, et fratres omnes.

22. Dominus Jesus Christus, per gratiam suam, sit tecum et cum omnibus Ecclesiæ tuæ fidelibus. Amen.

cundam apparitionem ipsius et regnum ejus; Syr.: In revelatione regni sui; D. Chrysostomus: In adventu suo, qui erit cum gloriâ et regno. Id est, qui judicabit omnes prorsus homines, cum apparebit in gloriâ et majestate sua, tanquam totius mundi monarcha.

Observatio litteralis et moralis.

Hæc ergo verba: *Per adventum ejus...* non significant quòd D. Paulus Timotheum adjuret per adventum Christi; dixisset enim Græcè, *deò, non xprò*. Sed indicant tempus et modum quo Christus judicaturus est orbem; et discrimen insinuant quòd futurum est inter secundum et primum adventum ejus. Non ita veniet, ut antea venit in humilitate, sed in gloriâ et regno. D. Chrysostomus. Equidem Christus Dominus nunc est in sinu et gloriâ Patris; sed divina ejus gloria nondum omnibus apparuit. Nunc quidem regnat in cœlo, *sedetque ad dexteram majestatis*, sed nondum omnes ejus imperio subduntur in terris, non omnes obediunt Evangelio. At tunc cum judicaturus veniet, omnibus apparebit in gloriâ Dei, et in omnibus et super omnes regnabit, ut Rex universi. Omnes tunc subjiciuntur ei, vel liberè, vel inviti.

judicii invenientur vivi; *mortuos*, qui ante illum diem erant defuncti.

Adoro te, Christe, in sinu Patris latentem, teque Patris splendorem agnosco.

Adoro te, Christe, Rex mundi, maque volens et laevis tuae subdo diuini. Judicem te credo, te spero, te exopto venturum, non in mea confusis justitiis; *nullus enim ante te justificabitur homo, sed in tua unice confusis misericordiis.* O Jesu miserios! O Jesu Salvator mundi! qui venisti peccatores salvos facere, salva me miserum peccatorem, sed te confidentem et in te confidentem. In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum.

VERS. 2. — *PRAEDICA VERBUM...*; obistor, inquam, te, primo, ut praedices verbum Dei, et cum solitudine istos veritatis evangelicae praedicationi, tempestive, intempestive, id est, quocumque tempore et loco. Nullum habes tempus desinitum, sed semper tibi tempus sit. Chrysostomus idem dicit de loco, in ecclesia, in carcere, in catena, ad mortem properans, praedica, veritatem doce. Secundum, ut arguas, arguas, cum videris illud fieri debere, ait Theophylactus, id est, ubi videris falsos doctores veritatem suis erroribus impugnant; tales, inquam, argumentis convince falsitatis. Tertio, ut increpes et corrigas, *incausa depravatos peccatorum mores, eisque, si necesse sit, penam et supplicium imponas, ut à peccato abstractos, sanctitati christianae resistas.* Quarto, ut obsecres seu horteris omnes ad vite sanctimoniam, *osceca.* Ecce quatuor praecipua episcopalis officii partes, erga diversos homines exercendas. At quia erga omnem hominem, pro vario ipsius statu, et pro varia ejus necessitate debent etiam exerceri, hinc optimo potest intelligi quod Timotheum et episcopos adjoret Apostolus ut Dei verbum unicuique pro suo statu et necessitate accommodet, eundem modò docendo, modò arguendo, modò increpando, modò obsecrando; idque verbis ex sacra Scriptura deductis.

Episcopi sunt animarum medici; sicut ergo medici omnis generis remediis, ad corporum sanitatem, nunc lenibus pharmeis, nunc acerbis utuntur, ita episcopus et quilibet animarum medicus, nunc blandis, nunc asperis verbis, ex Scriptura desumptis, uti debet, ad suos sanandos agrotos. Doceat ergo, arguat, increpet, obsecret.

Hic ordo servatur in Graeco, et respondet v. 46, cap. 3, hincque notant Patres Graeci, D. Chrysostomus, ait Theophylactus, quod per lenia finiendum sit. Noster interpres transposuit, dicens: *Obsecra, increpa, forte ut indicaret claris affectuum alternationem hic ab Apostolo praecipuum.*

IN OMNI PATIENTIA... Hoc praediciis omnibus conjunge, ait Theophylactus, sive doceas, sive arguas, etc. Patientia tibi necessaria est, non quaecumque, sed *omni*, id est, omnimoda, et quam omnibus modis demonstres, verbis, operibus, habitu;

VERS. 3. — *Praedica verbum, in te (praedicationi) opportuno, importuno, id est, tempestive et intempestive; arguas, obsecra, etc.* Arguas, id est, argumentis convince. Argue conatiales, obsecra sentios, increpa

Et doctrina, qua solidè doceas ignaros, arguas errantem, et cum errasse convinceas, eique viam veritatis ostendas; ratione duci volunt homines.

Observationes morales.

Quot in his duobus versibus à Spiritu sancto datur nobis Christi ministris documenta!

1° Haec de verbo Dei praedicando obstatio tremenda docet omnes episcopos quod Evangelii praedicationi sit praecipuum episcopi munus, cui sedulo et assidue debet incumbere, et de cuius omissione rationem Christo Domino, summo omnium Judici, redditurus est. Hoc etiam docet conc. Trident., sess. 5, cap. 2, et sess. 24, c. de Reform., 4; hinc Theophylactus episcopus, episcoporum nomine hic exclamat: *Terror concutiamur, qui non praedicamus.*

2° Haec eadem gravis admodum et seria nimis abjuratio, omnem prosbris Christi sacerdotem, confessarium, concionatorem et parochum debet expergefacere, ut supra se reflectens, advertat an Deo fideliter in suo statu serviat, et cum diligentia et instantia hic praescripta, an verò sit operarius dolosus, negligens, infidelis. Quis sub tanta testificatione segnis esse audeat? ait D. Augustinus, lib. 1 contra Crescon., cap. 6, citatus à Cornelio à Lipide.

Eheu! vercor ne de nobis potiori jure dicatur quod de sui temporis sacerdotibus dixit D. Gregorius papa, hom. 17 in Evang.: *Ecce mundus totus sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarum valde invenitur operator, quia officium quidem sacerdotale suscipimus, sed opus officii non implemus.*

3° Ex officiorum et affectuum alternatione in verbis apostolicis expressa, et Christi ministro praecipua: *Praedica, in te, arguas, obsecra, discat omnis animarum minister quod omnibus debeat uti remediis, ad illarum salutem; nunc docere, nunc arguere, nunc increpare, nunc obsecrare. Medicum se reordetur; sanare ergo querat, non placere. Nunc ergo lenibus, nunc acerbis utatur remediis. Lenibus tamen acris semper ita temperet, ut lenitas superet, sicut in Deo misericordia superexaltat iudicium.* Reprehensio per se intolerabilis est, nisi habeat admixtam obsecrationem; sicut in chirurgii sectio, licet salutaris sit, pharmaco suavi indiget consolari, D. Chrysostomus.

4° Ex ultimis verbis idem animarum minister discat duas sibi dotes perpetuo necessarias esse. *Patientia, seu, ut aiunt Graeci, et Syr., longanimitas, non quotibet, sed omni, seu omnimoda; in verbis, in operibus, in toto habitu. Itaque nunquam irascatur sive tarditati, sive duritiei, sive ulli molestiae, imò et rebellionem peccatoris; sed amans et dolens, et magis quam ille ipse lugens, omnia toleret, infirmoque suo compatitur. Doctrina pariter omnis, sed ex sacra Scriptura desumpta, qua pro vario statu doceat, arguat, etc.* Sacra ergo Scripturae studio totus imbutus

juniores, cum omni patientia, cum doctrina, qua scilicet solidò alium errasse doceas, eique viam veritatis ostendas.

5° Ex conjunctione patientiae cum doctrina et doctrina cum patientia discat quod semper pati debet, semper et docere, seu semper cum patientia docere. Nec faciat ergo docendi finem, nec ponat ullos suae patientiae limites, sicut nec divinae misericordiae; sed infinita Dei misericordia innoxius, faciat quod suum est, *docet, arguat, obsecrat, increpet...* donec seniat tempus, *tempus miserendi ejus; si forte Deus det illis poenitentiam ad cognoscendum veritatem, etc.*, cap. 2, v. 25.

VERS. 5. — *ERIT ENIM TEMPUS...* quasi diceret: Non sine causa, charissime fili, te sic adjuro, ut tuo seguliter incumbas officio; etenim tempus brevi futurum inspicio,

Cum SANAM DOCTRINAM, id est, in quo homines christiani evangelicam doctrinam, quae sola sana est, sanitate et sanctitate animae conferens, amplius non ferent, sed eam velut onus sibi grave et importabile rejicient ab humeris suis.

SED AD SUA DESIDERIA... Hinc evangelicis non contenti doctoribus, temere et sine delectu, juxta corrupta cordis sui desideria, seu, ut suis pravis satisfaciunt concupiscentiis,

COMPERAVANT SIBI MAGISTROS, adsciscunt sibi et multiplicabunt magistros suis placitis benevolos, et qui suis utilitibus vitis;

PRIURENTES, *in dominativo; quasi diceret: Tales sibi magistros eligant, quia ipsi pruriant auribus, id est, nova, placenta, mollia cupiunt audire. Quarunt assentatores qui sibi blandiantur, quique suas ipsorum aures leniter scalpant, non verò qui veritate et terrore gehennae radant.*

VERS. 4. — *ET A VERITATE QUIDEM...* Hinc aures advertent ab Evangelii veritate, quod nulli assentatur.

AD FABULAS AUTEM..., ab fabulas autem Judaicas aut haereticorum convertent insanam curiositate. Adverte quomodo pruritus aurium, curiositas mentis, aures spiritualiter fornicantes (ut ait D. August., tract. 94 in Joan.) advertunt animam à veritate, convertunt ad vanitatem, fidem destruant, Christianismum evertunt. In quot Christianis hoc completum est! Hinc haeretici, hinc et impij, qui divinis fidelit veritatibus, per tot secula et per tot motiva, factis cri-

VERS. 3. — *Erit enim tempus, etc. q. d.: Hi homines desiliaverit vanis et carnalibus pleni, eò quòd pruriant auribus, id est, eò quòd ament audire nova, curiosa, mollia, voluptuaria, hinc quarunt sibi magistros, qui sibi et vitis suis ablandiantur.*

VERS. 4. — *Et à veritate quidem auditum advertent, id est, ab integritate sanae doctrinae, qua voluptates et carnalia desideria castigat, aures advertent. Ad fabulas autem convertent, insanam quiddam curiositate sese convertent. Fabulas intellige judaicas, et fabulas haereticorum, ut Simonis Magi atque aliorum ejusdem farinae.*

VERS. 5. — *Tu verò vigila, in omnibus labora.* Tu adversus haec vigila in omnibus.

Opus fac evangeliste. Evangeliste est evangelizare verbum Dei, tum voce, tum vita sancta, inquit Anselmus.

Ministerium tuum imple. In munere ac ministerio

dentur credibilibus, credere detrectantes, vanis hominum somnis et deliriosis assensum praebent. Sicut itaque ex auditu simplici, verbum fidei et Christianismum, ita ex auditu curioso, pruriente, destructio fidei, eversio Christianismi. Hinc non minus affectuosè de auribus Deum deprecari debemus quam de oculis orabat Propheta Regius: *Atriae aures meas, ne audivant vanitatem; in via tua vivifica me; statuo sermo tuo eloquium tuum.*

VERS. 3. — *TU VERO VIGILA, IN OMNIBUS LABORA...* Graec., Syr., D. Chrysostomus, Theophylactus, jununt: *Vigila in omnibus, deinde mala patere; quasi diceret: Ut hinc imminenti malo, tu te, quantum laboris, opponas, vigila ubique, seu continue labora, mala sustine, nullis absterretor periculis aut malis. Fac quod est Evangelista, omnes ministerii tui partes fideliter exequere, nihil negligere. Va ministerii officii sui partes tantum aliquas facient! Ob adimplatas laudatur ab hominibus; ob omissas damnatur à Deo. Itaque imple, nihil omite.*

Sobrius esto; hoc non est nunc in Graeco nec in Syro, nec legunt D. Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus. Hinc putant irreposse ex varià translatione vocis Graeco, *vips*, quae ambigua est et significat aquè, tu vigila, ac sobrius esto. Nihilominus P. Amelotte citat manuscRIPTA conformia interpreti nostro. Sensus itaque est: *Vigilabis, etc., si sobrius et parcus fueris. Cognata sunt enim sobrius esse et vigilare.*

VERS. 6. — *EGO ENIM IAM DELIBOR...* Assignat rationem ob quam Timotheus suo ministerio fideliter adimplendo debeat instare; nimirum imminet mors mea, hincque brevi non habebis auxilium à me. Libamen itaque hic consideratur ut preparato ad immolationem; quasi diceret: *Aspergor vino, preparor ad mortem, ut victima janjam immolanda; instatque mortis mea tempus, in qua solvetur anima à corpore, seu, ut ait Syrus, tempus quo dissolvor.* Haec verba Pauli sunt exultantis ad praesentiam moris, et ad coronam anhelantis, ait D. Augustinus in ps. 52. Qui pundo verè crucifixus est, exultat exiturus è mundo; qui verè Deo totus est, exultat immolari Deo, totusque ad ejus gloriam consummari; qui super terram quasi peregrinus et exul vivit, exultat in patriam re-

turo ità versare, ut nihil omittas coram qua à bono et fidei ministro Evangelii jure exiguntur.

Sobrius esto. Hoc loco magis congruit verbum *vigila*, quod proprium est episcopi et pastoris.

VERS. 6. — *Ego enim iam delibor, etc., instat, id est, magis ac magis appropinquat. Delibor, id est, proliamento offeror et immolor, sanguinem meum quasi libamen Deo profundo, consereo et sacrificio per martyrium. Tempus resolutionis vocat tempus mortis. Mors enim non est interitus, sed resolutio hominis, quae scilicet corpus terrae quasi matri, anima Deo quasi patri redditur, qui in resurrectione illa conjunget, et in aeternum colligabit ac glorificabit. Cyprianus legit: *Tempus assumptionis meae instat.* Sunt haec verba Pauli, inquit August., exultantis magis ad mortis praesentiam, et ad coronam anhelantis, quam timentis et seipsam cruciantis.*

verti, et ad Deum, principium, finem, centrumque suum redire in eo sine fine quieturus.

VERS. 7. — BONUM CERTAMEN CERTAVI... Videtur hic Paulus de testamento cogitare, et Timotheo, tanquam filio charissimo, gloriam suam relinquere in memoriam, ait D. Chrysostomus. *Bonum certamen...* Quia ergo hic de mortis sue vicino nuntius poterat magnum Timotheo merorem afferre, hinc statim solatur eum Paulus, addens quod ad coronam percipiendam abeat, sicut, si amat, congaudere debet, non tristari. Simul et Timotheum excitat ad fideliter pugnandum, ut ipse quoque coronam percipiat. *Bonum, Græc., pulchrum,* id est, illustrem et gloriosum, pro Christi fide promulgandâ, ejusque Evangelio ubique predicando, agone agonizavi. Scis quot et quantos hujus rei grati labores et arumnas subivi; spero quod imminens meum martyrium me victorem efficiet, et coronâ donabit. Alludit ad Olympicos agones, ubi certabant pugiles, et victor coronâ donabatur.

CURSUM CONSUMMAVI, jamque ferè metam tango. Alludit ad stadium, in quo stadiodromi currendo certabant, et victor braviium reportabat. Svas ergo peregrinationes per terras, per maria, Evangelii causâ susceptas, cursu in stadio comparat.

FIDEM SERVAVI, id est, Imperatori meo, Domino meo, Deo meo fui fidelis. Vitam et ministerium suum comparat militiæ: Benè certavi, legitime cucurri, fidelis fui; itaque congaude mecum, et tu fac similiter: pugna fortiter, curte alacriter, fidelis esto.

Observatio moralis.

O felicem teque felicem illum qui in fine vite cum D. Paulo verè potest dicere: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi!* Vita christiana agon est, in quo, sicut athleta, suscepimus contra diabolum, mundum et carnem luctari; idè uncti sumus in baptismo. Vita nostra stadium est, in quo, per hujus vite labores, arumnas et passiones omnes, ad felicem æternitatis metam percurramus. Idè terrorem affectui renuntiavimus in baptismo, ut expediti eurramus alacriter. Vita nostra militiæ est, in qua Christo Imperatori nomen dedimus, vitam continè impugnavimus, vitam secundum ejus Evangelium ducturi. Hoc per Sacramenti verba, coram hominibus, angelis et Deo juravimus. Omnium itaque Christianorum ager luctari, currere, fidem servare. Felicem, inquam, illum, qui benè certaverit! mors illi victori, triumphus erit. Felicem illum qui ala-

VERS. 7. — Bonum certamen certavi, quo pro fide Christi divulgandâ plurimos labores et afflictiones superavi. *Cursum consummavi,* non cursum vite, sed certaminis, quicquid scilicet est eorum qui in stadio currunt. Ita cucurrit Paulus, quasi igneus alas haberet, quibus mundum, mortes, insidias, arumnas, et omnia Evangelii impedimenta pervolarat, ait Chrysostomus. *Cursus* ergo hic Pauli progressum ejusdem, tum in virtutibus, tum in laboribus, tum denique cursum et peregrinationes ejus per terras et maria ad Evangelium toto orbe propagandum significat.

Fidem servavi. Fidem intelligit eam quam minister

crier ecurrerit! mors erit illi requies et felicitas æterna. Felicem illum qui Christo Imperatori fidelis fuerit! Christus ipse erit illi corona, et gloria nunquam marcescibilis.

VERS. 8. — IN RELIQUO REPOSITA EST... Pergit inceptâ metaphorâ: ut athleta certavi et vice; ut stadiodromus cucurri et metam tango. Utrique autem fideliter et legitime: etenim qui certat in agone, non coronabitur, nisi legitime certaverit, c. 2, v. 8. Vel tanquam miles imperatori meo fidelis fui. *In reliquo,* id est, quod restat, quod reliquum est, de cætero. Ab agone, Deo scilicet, *reposita est,* et asservatur mihi, jam penè victori, *corona, braviium,* præmium, id est, vita æterna.

CORONA, inquam, *JUSTITIE,* quam justè merui in luctâ, in stadio, in militiæ christianâ.

Et quæ DOMINUS MEUS JESUS CHRISTUS, ut JUSTUS JUDEX, MIHI REDDET (asserat enim eam) IN DIE ILLA, vel meæ resolutionis brevi future, vel in die extremi judicii.

NON SOLUM AUTEM MILI... Excitat Timotheum et omnes Christianos et præsertim episcopos ad pugnam, ad cursum, ad fidelitatem, sub spe præmii communis; quasi diceret: In agone, in stadio omnes quidem currunt et pugnant; sed *unus tantum accipit braviium.* Non ita de agone et stadio christiano; omnes possunt coronam mereri. Sic ergo *currite ut comprehendatis;* non enim mihi soli Christus asservat et reddet coronam, sed etiam illis omnibus qui diligunt et optant gloriosum ejus adventum, et qui se ad illum per vite sanctitatem studiosè comparant.

Observationes literales.

Singula verba vim habent: *Reposita est mihi,* non apparet quidem, sed apud Deum *reposita est,* et fideliter asservatur, *corona justitiæ,* quam merui, quia benè certavi, benè cucurri, etc. *Æterna vita et merces est,* quia datur pro meritis, et gratia est, quia hæc ipsa merita sunt Dei dona; nec enim legitime certare posset homo, nisi Dei gratiâ adjutus; nec ad coronam pervenire, nisi lapsus et errata certando commissa Deus condonaret misericorditer. Itaque *corona est justitiæ,* quia debita; hinc addit, *quam reddet,* non quam dabit et *justus Juxex;* et *corona est misericorditæ,* quia per Dei gratiam merita, et quia ipsa omnem laborem nostrum excedit infinitis. *In die illa.* Et quidem datur justitiæ corona in judicio particulari, quod fit in instanti mortis; sed plena erit et consummata in die judicii universalis: dabitur

ac dispensator domino suo debet, id est, fidelitatem. Commisum erat ei munus evangelicæ predicacionis in gentibus; de eo fideliter et perseveranter, inter tot adversitates administrato, gloriabatur dicens: *Fidem servavi,* q. d.: Fidelis fui athleta, perseveravi, alacris in contentâ hæc pugna et cursu ad finem usque vita.

VERS. 8. — In reliquo reposita est mihi corona justitiæ. Præmium certaminis feliciter absoluti vocat *coronam.* Corona certaminis, præmium laboris. *Coronam* intelligit vitam æternam, id est, eam quam Jacobus Apostolus *vite coronam* appellat, cap. 1. *Corona*

enim et corpori et animæ publicè, coram angelis et hominibus. *Non solum mihi...*, non D. Paulo tantum, non vris tantum hereticis et apostolicis, sed et omnibus Christianis qui in suo statu benè certaverint, benè ecurrerint, et fideles fuerint; *reposita est et asservatur apud Deum corona justitiæ.*

Observatio moralis.

Quidquid ergo fuerit hactenus de præterito nostro agone et cursu, militiæque nostrâ, hæc immarcescibilis et æterna corona repositio et assertio nos excitet et reaccendat ad nostrâ perfectiõs adimplenda munia. Certemus, curramus, fideles simus; certemus luctantes fortiter contra diabolum, ejusque caveamus insidias; contra mundum, ejusque pompas et vanitates spernamus; contra carnem, ejusque se ductricis illecebras mortificatione vineamus; curramus alacriter, *deus onentes omne pondus, et circumstantes nos peccatum, per patientiam* curramus ad propositam nobis æternam beatitudinis metam. Fideles simus Christo, Imperatori nostro, et ut veri Christiani, vitam decimus Evangelio Christi conformem.

Ut hæc omnia præstetis alacriter, Christum Jesum aspiciamus Agonistam nostrum, Brabantem nostrum, Imperatorem nostrum, nostræ fidei et religionis Auctorem et Consummatorem. Fecit, docuit, passus est, cruceinque prætulit gaudio. Nunc autem *se et ad dexteram majestatis,* habens in capite *diademata multa.* Unum sibi, cætera nobis asservat. Habens vestem aspersam sanguine, ut indicet nobis quâ vi ingressus sit in gloriam, et quâ vi nobis illic sit intrandum; quasi dicat hæc vestis cruenta: *Oportuit pati Christum,* etc.; sic oportet pati Christianum, etc. Hinc vires, animos et solatium hauriamus. Domine Jesu, Rex regum, Domine dominantium, Verbum Dei, qui totus verbum es, in quo omnia verbum, omnia loquuntur, et qui *vestitus veste aspersâ sanguine, vocaris speciatim Verbum Dei,* da mihi audire vocem sanguinis tui; da mihi per hunc sanguineum tuum te sequi, te imitari, per crucem, per patientiam,

justitiæ, id est, justâ, quam justè merui, quæque justâ judicis sententiâ mihi adjudicabitur. Chrysost., Cyrillus, Fulgentius dicant Deum debitorem nobis fieri dum bona operamur. Deus solvit operariis denarium promissum, quasi pretium diurni laboris. Hæc coronam sibi *repositam* dicit Paulus, non alibi quam apud Deum, quia à Deo sibi reddendam certissime expectabat. *Justi in perpetuum vivunt, et apud Dominum est merces eorum,* Sap. 5. In Scripturâ vita æterna aliquando merces, aliquando gratia vocatur. Merces, quia datur pro meritis bonorum operum; gratia, quoniam hæc ipsa merita sunt Dei dona.

Quam reddet mihi Dominus in illâ die justus Juxex. Non dixit dabit, sed *reddet,* veluti debitum quoddam et creditum, sive depositum, quod jure reddendum sit. *Jesús Juxex.* Hæc justitiæ Christi judicis in eo consistit quod redditurus sit unicuique secundum opera sua, Matth. 16. Est enim Catholicorum doctrina, tantum erga nos esse Deum bonitatem, ut nostra tela esse merito, quæ sunt ipsius dona; et pro his quæ ipse largitus est, æterna præmia sit donaturus; ut habet decretalis epistola Cælestini pontificis ad episcopos Gallicæ, cap. 12. Unde et à concilio Trident. verba repetuntur, scilicet, c. 16, cap. 16.

tiam et humilitatem, ad tuam gloriam pervenire.

Nota literales.

Cæterum totus ille textus et illius connexus, si legatur attentè, indicat, et, ut mihi videtur, clarè indicat, quod D. Paulus hæc scripsit de suo martyrio, proxime futuro, certus, sive ex divini revelatione, sive, quod credibilis, ex præsentibus rerum suarum circumstantiis, id est, ex his quæ Romæ et in aulâ fieri videbat. Rationem quippe Timotheo reddens cor tam instanter eum ad vigilantiam, ad prædicationem, ad eum ministerium perfectè adimplendum hortetur, dicit: *Ego enim jam delibor...* Ecce jam ad mortem proximè preparor, ut victimam jamjam immolanda; et ne dubitetis quod de præparatione proximâ loquatur, addit: *Instat.* imminet *tempus resolutionis meæ,* tempus quo dissolvor; quasi diceret: Hæc sunt ultima verba mea, posthæc nec te poterò monere, nec te juvare.

Hunc sensum confirmant sequentia: quia enim hic de mortis sue vicino nuntius Timotheo merore erat causaturus, ut eum solerit, statim addit: *Bonum certamen certavi...* quasi diceret: Noli tristari, sed potius mihi congaude; benè certavi, feliciter cursum meum consummavi; spero itaque quod ad coronam abeo. Hæc omnia sane confirmant quod de morte propinquâ loquatur, de fine scilicet qui coronam debet percipere.

Sed hoc magis confirmat quod sequitur: *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ,* etc.; quasi diceret: Restat solum ut coronam mihi repositam percipiam.

Cùm hic sit naturalis horum verborum sensus, concludo: vel hæc in fine vite sue scripsit Apostolus, vel (quod cogitare nefas) in re maximi momenti factus est, et sum clarissimum Timotheum testem. Itaque cum antiquioribus sentio quod in secundis vinculis et morti proximus hanc secundam scripsit Epistolam. Opiniones contrariæ fundamentum præcipuum solvitur infra, v. 16 et 17.

VERS. 9. — FESTINA AD ME VENIRE CITO, scilicet

Non solum autem mihi, sed et illi qui diligunt adventum ejus, id est, apparitionem et illustrationem ejus, cum scilicet illustris apparebit veniens ad judicium. Adventum enim judicis non diligunt, nisi qui in causâ suâ habere se justitiam meriti sciunt. inquit Anselmus. Anas Domini adventum qui illius leges sequitur, et ex illis vitam instituit, inquit Theodoretus.

Festina ad me venire cito, id est, stude, da operam, ut venias ad me cito. *Cito,* id est, (ut infra declarat) ante hiemem, ne scilicet in alterum annum differens professionem Ex conscriptibus conjicere licet ejus ministerio ut ipsum voluisse ad promovendum Christi negotium, eo quod aliis adiutoribus esse penè destitutum.

VERS. 9. — Demas enim me reliquit, diligens hoc seculum, id est, hujus vite commodorum amore ductus, ita ut tom Pauli quæ Evangelii curam privatis commodis postposuerit; ubi tamen non est significatum quod à fide Christi decesserit. Imò postea ad eum reveris, iterum sese illi adiutorem exhibuit. Quod manifestè probant epistolæ posterius scriptæ ad Colossæ et ad Philemonem, in quibus Demas inter salutantes nominatur, et ita quidem, ut in altera commoveretur adiutoribus Pauli. Cui sententiæ subscrībuntur

Roman. Cupiebat, antequam excoletur è vita, plurima illi commendare, ait D. Chrysostomus.

DEMAS ENIM DERELIQUIT ME, DILIGENS HOC SECLUM, id est, quem et requiem amans, et esse in tuto absque periculo; maluit domi delicias frui quam mecum ærumas pati, presentiaque ferre pericula. Si frangantur cedri, quid de arundinibus? Si vici apostolici cadunt victi amore seculi, quis erit securus? Nec apostoli Pauli societas, nec exempla, nec miracula hunc à lapsu præservarunt; semper et ubique cadendi periculum. *Qui stat ergo, videat ne cadat.*

VERS. 10. — CRESCENS IN GALATIAM, supple abijt, sed à me missus, ad prædicandum Evangelium. Galatia nomen fuit ambiguum; sic enim Gallia vocata fuit à Græcis. Unde Theodoretus ait: Gallias sic appellavit, ita enim appellabantur antiquitas; et Asia; pars à Gallis antiquitas habitata, Galatia fuit dicta: hinc Epistola ad Galatas. S. Epiphanius in sui temporis codicibus, Galliam legisse non docet, hæres. 51. Quia et vetus fuit hæc de re fama; putatur enim quod Crescens fuerit episcopus Moguntinus. Vide Emmanuelem Sâ, qui citat multos.

VERS. 11. — LUCAS EST MECUM SOLUS. Ratio uterens Timotheum ut veniat c'ò.

MARCUM ASSUME... Marcum, scilicet Joannem, consobrinum Barnabæ, de quo Act. 12 et 15. Profuit ei Pauli severitas.

EST ENIM MIHI UTILIS IN MINISTERIUM, Evangelii. Avulsis fit Demas, Paulumque deserit; resumitur Marcus aliquando repulsus, et Paulo fit utilis ad Evangelii ministerium. Qui cecidit, non desperet; qui stat, non presumat.

VERS. 12. — TYCHICUM AUTEM MIHI EPHESEM... ut tuas suppleat vires, dum tu, à Timotheo, hic mecum eris. Tanta erat D. Pauli pro Ecclesis sollicitudo!

VERS. 13. — PENULTIMUS SYR., in eam librorum. D. Chrysostomus pallium hic penulam dicit. Alii loculos putant, in quibus libri condebantur. Communiter

etiam Hieronymus in fine commentarii Epist. ad Philemonem.

Et abijt Thessaloniam, sive ut rebus suis privatim illic vacaret, sive ut proci abesset à periculo. Ac fortè Thessalonica erat illi patria.

VERS. 10. — CRESCENS IN GALATIAM, supple abijt missus à me, ad prædicandum ibi Evangelium. Galatiam, non Galliam hic int'elligo. Cùm secundum hunc Martyrologorum, Crescens à Paulo in Galatiam missus, que est Asia Minoris regio, transitum inde fecit in Gallias, ac rursum ad Galatas reversus, quibus specialiter datus erat episcopus, tandem apud eos martyrio vitam finierit, etc.

Titus in Dalmatiam. Hæc regio est Illyrici.

VERS. 11. — LUCAS EST MECUM SOLUS. Hunc apostoli Pauli sectatorem, et omnis ejus peregrinationis individuum comitem appellat Hieronymus in Catalogo.

MARCUM ASSUME ET ADDUC TECUM. Loquitur de Joanne consobrinum Barnabæ, cui cognomen erat Marcus, sicut Act. 12 et 15 dicitur.

EST ENIM MIHI UTILIS IN MINISTERIUM, Evangelium scilicet, ut hic abibite prætor. Hic Marcus timor periculorum et laborum deseruerat Paulum peregrin-

penula putatur pallium, seu vestis extrema ad pluviam et frigus arcendum.

QUAM RELIQUI TROADE APUD CARPUM. Carpus ergo Pauli hospes et depositarius.

VENIENS AFFER TECUM. Hinc appareat Apostoli pauperis rem tantillam et tam longè distantem repetentis. Apparet et cura ne cuiquam gratis, si rem sibi necessariam ab aliis acciperet.

ET LIBROS SACRÆ SCRIPTURÆ, aliorum manu scriptos;

MAXIME AUTEM MEMBRANAS, id est, schedulas meas, seu scripta, manu propriâ exarata. Membranz pelles erant aptate ad scripturam. Dicitur sunt Pergamenæ, quia inventæ sunt ab Attalo Pergami rege. In his membranis, seu pellibus Pergamæis, Paulus quædam sibi utilis excerpserat. Unde colligitur quòd, licet à Spiritu sancto esset afflatus, et ab ipso Christo doctus, nihil tamen negligebat humani laboris et studii, quo instrueretur. Sed quid tunc illi opus erat libris, cùm brevi esset migraturus ad Dominum? Maxime ut eos fidelibus commendaret habendos et ab illis servandos, doctrinæ illius vice; ait D. Chrysostomus. Addi potest quòd D. Paulus otium oderat, et sacræ Scripturæ lectioni, studio et meditationi volebat immori. Si autem doctor gentium, ab ipso Christo in cælis fidei mysteria doctus, et per tot annos ubique apostolatu functus, libros desiderat quos legit, quanto magis nobis sacræ Scripturæ lectio, studium et meditatio sunt necessaria! *Et in lege Domini ne itabor die et nocte;* etiam brevi et citò moriturus.

VERS. 14. — ALEXANDER ERARIS, id est, faber ærarius, de quo primè ad Tim. cap. 1, v. 20.

MULTA MALA MIHI OSTENDIT, id est, intulit, seu, ut ait D. Chrysostomus, afflixit me variis modis; forsitan irritatus ob sui à Apostolo excommunicationem, de qua ibidem. Reddet illi. Prophecia est cum divinz justitiæ in impenitentem approbatione.

VERS. 15. — QUEM ET TU DEVITA, id est, tu tibi ab illo cave, ne quid tibi faciat simile.

nantem, Actor. 15; postea verò eum in gratiam recepit Paulus, etc.

VERS. 12. — TYCHICUM AUTEM MIHI EPHESEM, ut scilicet vires Timothei, Ephesini episcopi, Roman à me evocati. Ephesi suppleat.

VERS. 13. — PENULTIMAM QUAM RELIQUI TROADE APUD CARPUM, veniens affer tecum. Penula significat vestem aptam imbris ac frigori depellendo; quâ potissimum her agentes uti solent.

Et libros, maxime autem membranias, in quibus scripta erat S. Scriptura, sive libri veteris Testamenti, ita ut scripta sit à Paulo hæc Epistola libri post ipsius in Urbem adventum, et proinde multis annis ante mortem. Non enim reperceret vestem, aut libros ab annis fermè decem Troade relictos, si d' em obijtis jamjam sibi instare sentiebat. Quorsum requirat ista, sibi jam nulli usui futura?

VERS. 11. — ALEXANDER ERARIS MULTA MALA MIHI OSTENDIT, etc., fecit, exhibuit, intulit. Hunc Alexandrum tanquam hæreticum Paulus excommunicaverat, ut ipse testatur 1 Tim. 4.

VERS. 15. — QUEM ET TU DEVITA, etc. id est, observa, et cave tibi ab illo

VALDÈ ENIM RESTITIT, prædicationi nostræ.

VERS. 16. — IN PRIMA MEA DEFENSIONE, id est, cùm in hisce secundis vinculis causam meam primum dixi, sive ante ipsum Neronem, ut credunt aliqui; sive ante alium inferiorem judicem, ut volunt alii.

NEMO FAMILIARIUM MIHI ADIUIT.

SED OMNES, id est, penè omnes, nec enim D. Lucas et alii sancti illum dereliquerunt, vel omnes qui poterant aliquid in auxilium.

ME DERELIQUERUNT, Neronis crudelitatem pertimescentes.

NON ILLIS IMPUTATUR, scilicet ad peccatum, sed illis ignoscatur Deus. Quia ex infirmitate peccaverunt, veniam illis precatur.

VERS. 17. — DOMINUS AUTEM MIHI ASTITIT ET CONFORTAVIT ME... *aspexit, astitit,* vertunt aliqui, *apparuit;* quidquid sit, sive apparuerit, sive non, Dominus mihi fuit auxilio, mihi que robur et animos dedit, ad meam scilicet defensionem.

UT PER ME PRÆDICATIO IMPLETUR... quasi diceret: Tui dignus non sum auxilio, sed propter verbi divini prædicationem mihi collatum est. Indicat finem ob quem Christus illi præsto fuit, nimirum ut impleter Evangelii prædicationem; simul et finem ob quem ipse sui defensionem suscepit, suamque causam dixit, scilicet non amore vite, sed prædicationis gratiâ.

ET CONFORTAVIT ME, id est: Et Dominus me roboravit ad mei defensionem, seu et ipse divino roboratus auxilio me defendi, *ut per me prædicatio expleretur,* id est, suam consequeretur consummationem, eamque per me gentes omnes audirent, Romæ scilicet et in Cesaris aulâ. Urbs erat tunc orbis centrum; aula Cesaris erat totius mundi caput: in utramque quamplurimum undequaque ex omnibus nationibus confababant. Volut Christus ut in hoc mundi centro Paulus suam completeret prædicationem, et ibi doctorem gentium audirent omnes gentes.

ET LIBERATUS SUM EX ORE LEONIS. Idè liberatus sum ex ore Neronis, ob feritatem leonis dicti, sive è carcere de facto eductus, fuerit penitus liber, ut insinuat videtur D. Chrysostomus, dicens: Quam verò dicit primam defensionem? Neroni jam astiterat et illacus effugerat; ubi verò pincernam ejus instituit, et fidei sacramentis instruit, tunc jam ipsum capite truncavit; sive mortis tantummodò periculum evaserit, sub quidam tamen custodia relictus; vel, sicut olim, Act. 28, 16, permissum sit Paulo manere sibi cum custodiente se milite. Hoc vocat ex ore leonis liberari. Ecce quasi fuit ipse proximus morti, et in ipsas penè leonis decidit fauces. Leonem Neronem vocat, pro feritate et imperii robore, summæque potentiâ, sit D. Chrysostomus. At, Christo auspice, causam suam ita dixit, ut è

VERS. 16. — IN PRIMA MEA DEFENSIONE nemo mihi affuit, id est, auxilium aut patrocinium præstitit. Primam defensionem hic intelligunt Bedæ, Anselmus, eam quam fecit Paulus in primis vinculis. Scribit Paulus è secundis vinculis quod sibi in primis evenerat.

VERS. 17. — Dominus autem mihi astitit, et confortavit me...

mortis faucibus ad tempus sit creptus, et quædam libertate donatus, ut suam Romæ completeret prædicationem, eamque in hoc mundi centro audirent omnes gentes varias ob causas undequaque hic congregatæ; ita ut hæc secunda Pauli vincula, sicut et prima, manifesta fierent in Christo, in omni prætorio et in cæteris omnibus, id est, in totâ aulâ et in totâ urbe Christus cum gloria cognosceretur per D. Pauli prædicationem.

Observatio literalis.

Ex his ergo versibus nihil concluditur contra sententiam antiquiorum affirmantem quòd hæc Epistola in secundis vinculis scripta sit, et sub finem vite D. Pauli. Imò hoc ipsum indicant et confirmant aliquæ in his versibus expresse circumstantiæ. *In primâ meâ defensione...* omnes me dereliquerunt, Neronis crudelitatem extimescentes. *Liberatus sum de ore leonis,* id est, Neronis ob feritatem sic dicti. Hi duo loquendi modi primis D. Pauli vinculis non conveniunt, nec possunt convenire: ex unâ parte enim constat apud auctores ecclesiasticos quòd contingerit in primis Neronis annis, plerique dicunt anno secundo aut tercio; ex alterâ verò parte constat apud omnes historicos quòd quatuor aut quinque primi Neronis imperatoris anni fuerint, non tantum innoxii, sed et benignissimi. Vide Morcri, nomine Nero. Audiatur Seneca, lib. 1 de Clem., cap. 11: « Præstitisti, Cesar, civitatem incruentam, et hoc quòd mago animo gloriaris es, nullam te ideo orbè stillam cruoris humani misisse, eò majus est et mirabilius, quòd nulli unquam citius gladius commissus est. » Idem Seneca, lib. 1 de Clem., cap. 1: « Animadverturus in latrones duos Burrhus, præfectus tuus, vir egregius, et tibi principi natus, exigebat à te ut scriberes, in quos et ex causâ animadverti velles; hoc sæpè dilatum, ut aliquando fieret, instabat: invitus invito cùm chartam protulisset, exclamasti: *Vellam necre litteras!* »

Quæro igitur cur fideles omnes deseruerint Paulum? cur timerint imperatorem tunc benignissimum? cur leonem eum vocat Apostolus? Præsto responsum erit, si hæc supradicta de secundis vinculis intelligantur, quo anno Neronis decimo tercio contigerunt; tunc enim monstrum erit crudelitatis.

Sensus itaque naturalis horum versuum hic est: *In primâ meâ defensione,* seu, ut est in Græco, apologiâ, id est, cùm in his secundis vinculis causam meam dixi; primam vocat, quia cùm hæc scriberet, vel jam pluries fuerat interrogatus et auditus, vel sperabat pluries audiri; tunc ferè omnes me dereliquerunt, quia metuebant Neronem, quem sciebant mihi Paulo infensum, et aliunde eum lesissimum; sed Dominus mihi, ab hominibus derelicto, astitit, sive

taut me. Necesse est enim à lesse divinum, ubi humanum cessat auxilium, inquit Philo, ibique plus est auxilii, ubi plus est periculi, teste S. Ambrosio, lib. de Joseph.

Ut per me prædicato impleretur, et audiant omnes gentes; et liberatus sum de ore leonis. Servatus ergo

presentiâ suâ recreaverit, sive internæ gratiæ auxilio roboraverit; confortati me, fiduciam dedit, ait Chrysostomus, seu vires et animum dedit ad meâ de- fensionem; ut per me prædicatio... non quod id ego meruerim, sed ut compleam ejus Evangelii prædi- cationem.

Christo igitur auspice, causam sei dixi, ut diluiss omnibus illatis in me calamnis, liberatus sim ex ore leonis, et è mortis faucibus ereptus, et quâdam liber- tate donatus, sed sufficienti, ut per me, juxta Christi finem et placitum, Evangelii prædicationem con- summem, non percurando nationes, sed residens in mensi centro, in quod undequaque conflant om- nes gentes; quod sic adimpleo, ut hæc vincula mea, simul et prædicatio, Christum manifestum et glorio- sum reddiderint in totâ urbe, in totâ Neronis aulâ, hincque in toto orbe.

VERS. 18. — LIBERAVIT ME DOMINUS AB OMNI OPERE MALO, ET SALVUM FACIET IN REGNUM SUUM COELESTE... Græcè in futuro: Et eripiet me Dominus, etc.; ita etiam Syrus; ita et D. Chrysostomus, qui sic expli- cat: Attende quid dixerit: Eripuit me de ore leonis; et rursum eripiet, non jam ex ore, sed quid?

EX OMNI OPERE MALO, id est, ab omni peccato, non à leone corporali, Nerone, sed à leone spiritali, diabolo, qui longè sevir ac nocentior est; ab illo, inquam, servabit Dominus, ut innocens et illæsus merear ingredi in regnum cælorum et æternam salu- tem consequi. Sensus itaque est quòd sicut eripuit à noxâ, spero quòd sic eripiet ab omni culpâ, et in re- luit à Deo in vitâ, ut in Hispaniis et alibi prædicaret, propagaret, et completeret Evangelii prædicationem, omnique omnes gentes audirent. Paulus servatus est è primis vinculis ut prædicaret in Hispaniis. Chryso- st., Theodor. per lexem intelligunt Neronem, qui crude- lis erat ut leo.

VERS. 18. — Liberavit me Dominus ab omni opere malo, id est, ab omni peccato; non patiar me super- rari à tentatione, sed daturus sit constantiam usque ad mortem. Liberavit, id est, liberabit.

Et salvum faciet in regnum suum coeleste, q. d.: Sal- vabit me hoc fine, ut scilicet regnum cœorum asse- quar. Ita Theophyl.

VERS. 19, 20. — Saluta Priscam... Erastus reman- sit Corinthi. Hic unus erit eorum qui Paulo ministra- bant, ut habetur Act. 19.

Trophimum autem reliqui infirmum Mileti, id est, Malta. Fuit et hic è comitibus Pauli. Etiam in Creta fuisse urbem, cui nomen esset Mileus, grammatici

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad præstin- redigenda.

Omnis Dei et animarum minister attendat seriò ad documenta sibi à Apostolo data, v. 2.

1º Observet quatuor officii sui partes, ubi quatuor verba expressa: Prædica, argue, ob-cæra, increpa. Videat ibi in commentario dicta.

2º Observet harum quatuor partium alternationem isdem verbis ab Apostolo indicatam. Hincque agnoscat se memento, qui ad animarum salutem, omnibus debeat uti remediis. Videat in commentario observa- tionem moralem, n. 3.

3º Observet modum quo suas debeat partes exequi,

gnum transferet æternum. CUI GLORIA IN SECU- LA.

VERS. 19. — SALUTA PRISCAM ET AQUILAM; de qui- bus vide Rom. 16, 5; ET ONESIPHORI DOMUM, non ipsam Onesiphorum salutari, sive quia Romæ erat, ut patet D. Chrysostomus, sive quia mortuus jam erat, ut volunt alii.

VERS. 20. — ERASTUS REMANSIT CORINTHI; erat hu- jus urbis arcarius. Vide Rom. 16, 25.

TROPHIMUM AUTEM RELIQUI INFIRMUM MILETI; Græc., Syr., Arab., Æthiop., legunt Mileti. D. Chryso- stomus et ejus sequaces: Cur reliquisti? cur non sanasti? ait D. Chrysostomus. Non omnia potuerunt sancti, ut homines apparerent, non dii putarentur. Adde quòd signa infirmis data sicut, ut eis teiî conver- tantur; non fidelibus, qui his non indigent. Hinc D. Paulus Timotheum etiam non sanat divinitus, sed consulit uti vino.

VERS. 21. — FESTINA ANTE HIEMEM VENIRE. Hoc scribetur ergo ante hiemem, vel in æstate, vel in autumno; mortuus est autem die 29 junii sequentis; fuit ergo saltem per annum in hisce secundis vinculis. SALUTANT TE EBULUS ET PUDENS... ET FRATRES OMNES, id est, omnes Christiani qui sunt Romæ.

VERS. 22. — DOMINUS JESUS CHRISTUS CUM SPIRITU TUO. Noli moerere, quia discedo; Dominus tecum est; neque simpliciter tecum, sed cum spiritu tuo, D. Chrysostomus.

GRATIA VOBISCUUM, id est, tecum et cum omnibus Ecclesiæ tuæ fidelibus. AMEN, ita sit.

probat ex Homero et Strabone, lib. 12; in hæc po- tuit relinqui Trophimus ægrætus cum Cretam advani- garet Paulus cap. xviii, Act. 27.

VERS. 21. — Festina ante hiemem venire. Salutant te Ebulus, et Pudens, et Linus, et Claudia. Pudens vir erat apud Romanos clarissimus, senatori ordinis, pater sanctarum Prædixidis et Pudentianæ virginum, de quo vide Martyrologium, ad 14 cal. Junii, et Claudia, quæ hic nominatur, ipsius uxor. Linus vero, idem qui Petro proximus, in episcopatu Romano postea successit, et antea Paulo ministravit, Ignatio teste in Epi- stola ad Trallianos.

Et fratres omnes. Qui Romæ erant fideles comple- ctitur.

VERS. 22. — Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo, id est, tecum sit per gratiam suam.

Gratia vobiscum. An eni. Vobiscum, id est, tecum, et cum universâ Ecclesiâ tibi commissa.

scilicet in omni patientiâ et in omni doctrinâ. Sem- per pati, semper docere, semper cum omni patientiâ docere debet. Vide commentarium et observa- tionem moralem, n. 1.

4º In se reversus, attendat an has quatuor officii sui partes impleat, et quomodo impleat. Etenim ecce mundus plenus est sacerdotibus, et rarus tamen in Dei messe sacerdos operator. Vide observ. mor. n. 2.

5º Audiat animarum minister, velut sibi di- ctum, illud Apostoli: Testificor coram Deo et iustis

Christo, etc.; prædica, seu doce, argue, increpa, obsecra, officique sui partes fidelibus adimpleat.

Ex verso septimo et octavo omnis, non modò Dei minister; sed et omnis Christianus, dicat: 1º Quòd vita christiana sit agôn, stadium, militiâ; et omni- que nostrum sit luctari, currere, fidem serrare. Vi- de dicta in commentario, v. 7. 2º Ut al-cribis certe- mus, curramus, fideles simus; discamus ad exem- plum sancti Pauli, coronam aspicere, quam Dominus

noster Jesus Christus, Agonotheta, Drabonta et Imperator noster, asservat candam omnibus bene certantibus, benemerentibus, suo Imperatori fidelibus. 3º Hanc nostrum Imperatorem, coronis victoribus asservantem, sic intueamur, et ut ipsum audiamus nos suis exemplis et voce sui sanguinis excitantem ad victoriam. Vide dicta in commentario, v. 8, et observationes litterales et morales.

IN EPISTOLAM AD TITUM Præfationes.

Hæc ad Titum Epistola est quasi compendium utriusque ad Timotheum Epistolæ; in hæc enim, sicut in illis, docet Apostolus, sed paucioribus verbis, quæ sunt episcopi munia: In primo quidem capite, quales Titus debeat in episcopos ordinare; in secundo, quid unicuique fidei, pro suo statu prædicare debeat; in tertio, notat aliqua omnibus fidelibus communia.

Hæc tres igitur Epistolæ pontificales, sunt ejusdem argumenti, sibi que persimiles: hinc ex D. Augustino, lib. de Doctr. christ., cap. 16, illas ante oculos habere debet, cui est in Ecclesiâ doctoris persona imposita.

Hujus Epistolæ, quam ad Titum, suum ex gentili- tate discipulum, scripsit Apostolus, idem fore argu- mentum est cum duabus ad Timotheum, præsertim cum priorè. Nam, sicut Timotheum Asiæ Minori præfecerat, ita Titum Creta celeberrimâ et amplissimâ insula, quæ nunc vulgò Candia vocatur. Erat igitur uterque de his que ad regimen Ecclesiarum pertine- rent, etiam per litteras instruendus. Quamvis enim non sit dubium quin Apostolus eos coram satis et doctrinâ et monitis instruxisset, quando eis curam Ecclesiarum delegabat, ipsam tamen denno per- cunctate magis hærerent memoriæ, tum quòd se ret se non illis solum scribere, sed quòd protulorum esset toti Ecclesiæ; tametsi scribendi occasione ex emer- gentibus quibusdam causis accepta; maxime ex eo quòd is in locis quidam doctrinis ac fabulis suis Ju- daicis incertitatem fidei christianæ stulerent corrup- pere. Nam adversus hoc genus agit in utraque Epi- stola, non longè post initium. Quòd autem multo brevius ad Titum scribit, quàm ad Timotheum, ea et ecclesiasticis rebus gerendis erat exercitator; Ti- motheus autem junior, atque recentior; idè que plu- ribus informandus. Primum ergo de presbyteris, sive episcopis ordinandis Titum admonet; mox adversus judaizantes insurgit, quos jubet acriter increpari. Deinde ad morum præcepta accedens, ætatum æ personarum officia præscribit; inprimis autem obedi- entiam et subjectionem commendat tam servis erga dominos quàm fidelibus in universam omnibus erga principes. Et inter hæc semel atque iterum præ- claram admiscet mentionem gratiæ, quâ nullo nostro

Nicopoli scriptam esse docent Græca et Syriaca, et colligitur ex v. 12, cap. 5, sive si Nicopolis in Epi- ro, ut vult D. Hieronymus, sive Nicopolis in Thraciâ, ut opinatur D. Chrysostomus, et alii post eum Græci. Liber, et non captivus, scripsit Apostolus, tum quia de vinculis mentionem non facit, tum quia, cap. 3, v. 12, dicit: Statui tibi hiemare, quæ hominis libertati locu- tus.

Hinc Baronius vult hanc Epistolam ante prima vicia scriptam fuisse; D. Chrysostomus, inter utramque captivitatem; anno Christi 64, juxta D. de Tillemont, Mémories, etc., sur saint Paul, art. 47.

merito salvamur per Christum. Denique à vanis quæ- sionibus advocat, et hæreticum fugendum quæsit. Quando scripta sit hæc Epistola, non liquet, nec facit ex Actis posse colligi potest, quod in his non legitur Paulus Cretam ingressus fuisse. Verisimile est scri- ptam esse ante captivitatem Apostoli, quia vinculo- rum hic nulla mentio. Imò, cum dicit, cap. 5: Ibi enim statui hiemare, planè significat non esse vincitum. Patet Baronius Apost. tunc quando è Macedoniâ (sicut Act. 20 legitur) in Græciam prolecutus est, non statim recto itinere in Græciam venisse; sed navigatione usum prius appulisse in Cretam, atque ibi prædicato Evan- gelio, se Tio discipulo ad curandam ejus regionis Ecclesiâ relicto, demum in Græciam, sive Achaïam pervenisse, ubi tribus mensibus moratum fuisse Pau- lum Lucas eodem Act. cap. 20 testatur. Igitur eo tempore scriptam esse hanc Epistolam existimat. Ir- ridit autem illud tempus in secundum imperii Neronis annum. Videndum autem an hæc Baroni sententiâ scitis congruat his que leguntur 2 Cor. 2. Quod ad locum attinet, Nicopolis scriptam esse censet Hierony- mus; quod et legitur in argumento hinc Epist. in La- tinis codicibus prædixi; idemque loquitur Hypodoteus Græcorum. Conjecturam isti capiunt ex eo quòd dicit Apost. cap. 5: Festina ad me venire Nicopolim. Sed cum subjungat: Ibi enim statui hiemare, non utique significat se Nicopoli esse cum hæc scriberet, sed lu- turum esse; nisi dicas hæc à Paulo scribi inente hieme, quasi dicit: Nicopoli, ubi nunc sum, hæc in- venies. Ibi enim totâ hieme cum mansurus. Ut est, illud saltem apparet, Epistolam hanc ex Achaïâ mis- sam esse.